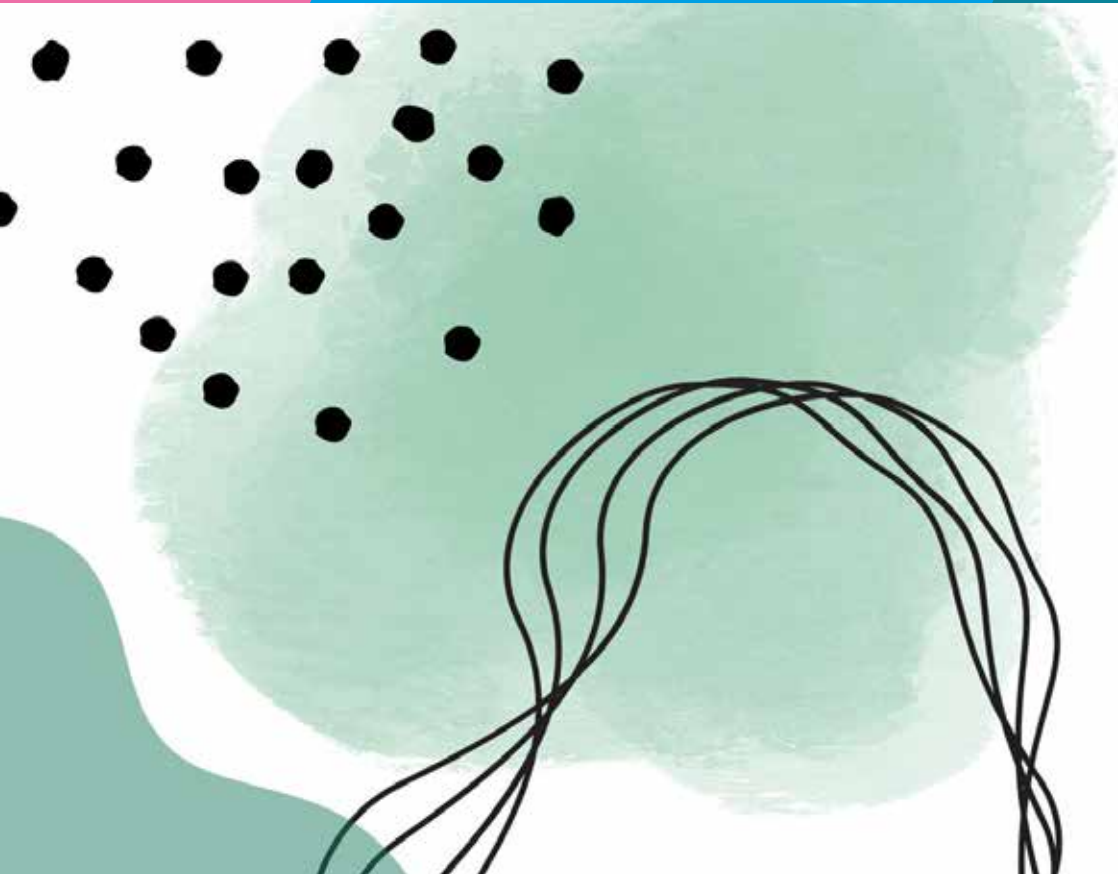

AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

LAUREA-JULKAISUT | LAUREA PUBLICATIONS | 204

Kati Rintakorpi, Johanna Holmikari, Henna Jalasmäki & Sonja Kukkonen (toim.)

Ammattina varhaiskasvatuksen sosionomi

**Copyright © tekijät ja
Laurea-ammattikorkeakoulu 2023
CC BY-SA 4.0**

Vertaisarvioitu

Jokaiselle artikkelille pyydettiin arvioijaksi kaksi ansioitunutta alan asiantuntijaa. Arvioijien mahdolliset sidonnaisuudet suhteessa kirjoittajiin selvitettiin etukäteen eikä artikkeleita lähetetty mahdollisesti esteellisille arvioijille. Vertaisarviointiprosessi oli anonyymi eivätkä arvioijat ja kirjoittajat tienneet toistensa henkilöllisyyttä. Arvioijia ei ole mainittu tekstien yhteydessä.

Julkaisun kuvitus: Sonja Kukkonen

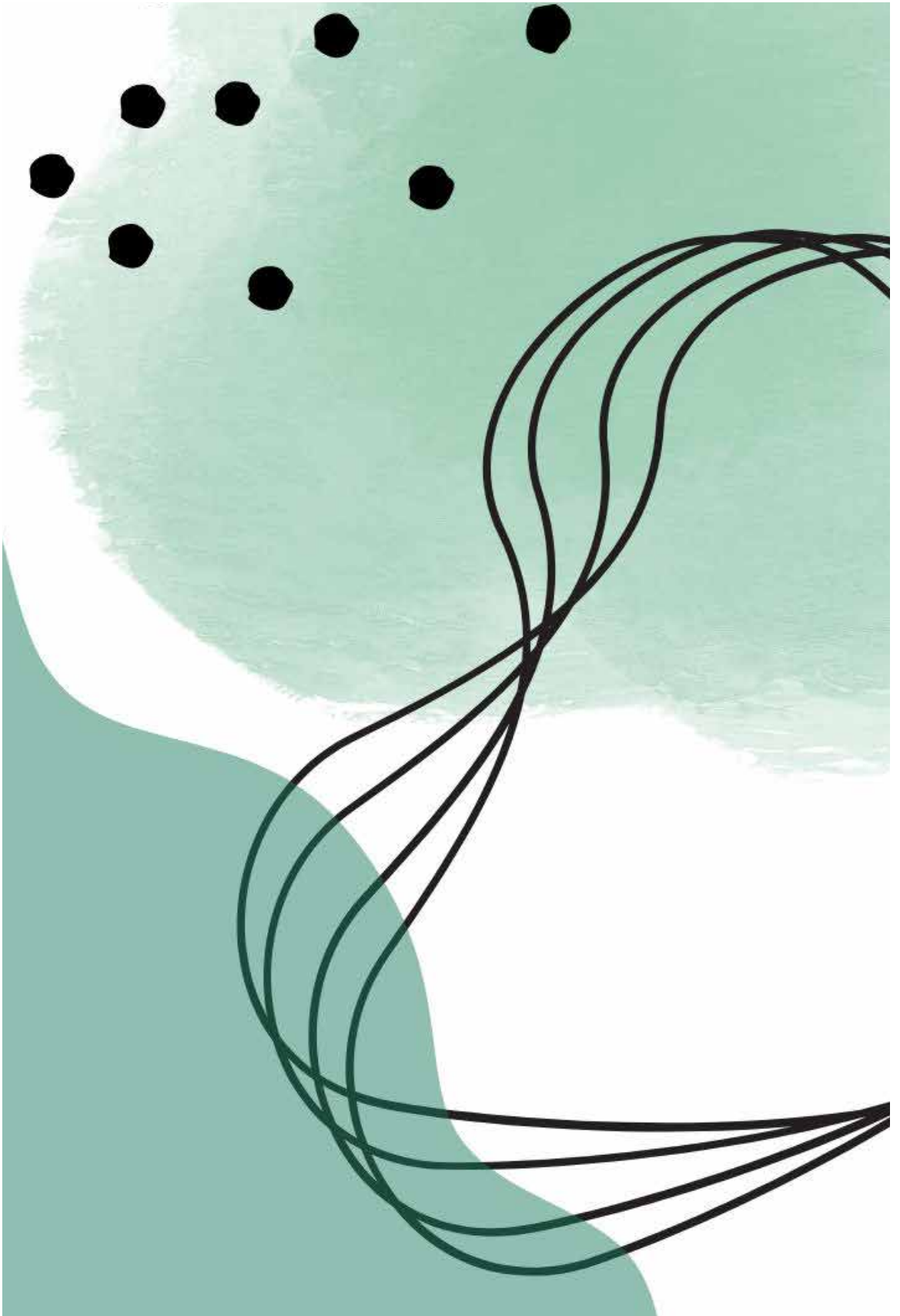
ISSN-L 2242-5241
ISSN 2242-5225 (verkko)
ISBN: 978-951-799-556-6 (verkko)

Kati Rintakorpi & Johanna Holmikari, Henna Jalasmäki &
Sonja Kukkonen (toim.)

Ammattina varhaiskasvatuksen sosionomi

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	6
Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työnkuva	9
Kati Rintakorpi, Johanna Holmikari, Henna Jalasmäki ja Sonja Kukkonen	
Sosionomi varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä	21
Marika Warsell	
Varhaiskasvatuksen sosionomien kehkeytyvä tehtäväkuva	
AMK-opinnäytetöissä	29
Eeva-Maria Miettinen, Piia Roos ja Petteri Väkiparta	
Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen sosionomien koulutuksessa	41
Elina Nivala ja Sofia Rönkkö	

Esipuhe

VARHAISKASVATUS ON SUURTEN muutosten äärellä. Pitääksemme huolta varhaiskasvatuksen laadun jatkuvuudesta on huomioitava, että alan muuttuessa henkilöstön osaaminen, työnkuvat sekä työn organisoituminen vaativat uudenlaista tarkastelua. Varhaiskasvatus on tiimityötä, jossa jokaisella työntekijällä on oma merkityksellinen asemansa ja roolinsa. Varhaiskasvatuksen yhteistyön näkökulmasta on erittäin tärkeää, että jokaisen ammattiryhmän osaaminen ja merkitys osana kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuutta näyttäytyy selkeänä. Tiimityön rakentumiselle on parhaimmat edellytykset silloin, kun jokainen tiimin jäsen kokee oman paikkansa merkitykselliseksi. Tämä julkaisu osallistuu varhaiskasvatuksen kehittämiseen jäsentämällä uuden ammattiryhmän, varhaiskasvatuksen sosionomin roolia, merkitystä ja asemaa varhaiskasvatuksen kentällä.

Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on uusi ja siihen liittyvää tutkimusta ei ole vielä saatavilla. Kentällä toimii pioneerityössä tällä hetkellä jonkin verran varhaiskasvatuksen sosionomeja ja ensimmäiset tähän ammattiin valmistuvat opiskelijat ovat vasta siirtymässä työelämään. Työssä toimivien ja alalle valmistuvien sosionomien ammatti-identiteetin rakentumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että varhaiskasvatuksen kentällä on tietoa ja ymmärrystä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta ja roolista. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan rakentuminen tarvitsee tuekseen laaja-alaista ymmärrystä, jota tuotetaan ajankohtaisen tutkimuksen ja kehittämistyön keinoin. Käsillä oleva julkaisu pyrkii avaamaan tätä keskustelua ja toivomme sen innostavan vastaavaan jatkossakin.

On merkityksellistä, minkälaista diskurssia etenkin uusista ammattinimikkeistä rakennetaan. Pienilläkin sanavalinnoilla voidaan vaikuttaa määrittelyihin, jotka ohjaavat ammattilaisten roolien muotoutumista kentällä. Varhaiskasvatuksen sosionomit muodostavat oman korkeakoulutetun ammattiryhmänsä, jonka rooli ja

tehtävä varhaiskasvatuksen moniammatillisissa tiimissä on erityinen. Tällä julkaisulla otammekin kantaa varhaiskasvatuksen sosionomin aseman, tehtävän ja roolin puolesta tehden näitä tutkimuksen avulla näkyväksi. Toivomme julkaisun tarjoavan työkaluja ja yhteisiä käsitteitä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan selkeyttämiseksi ja osaamisen kehittämiseksi.

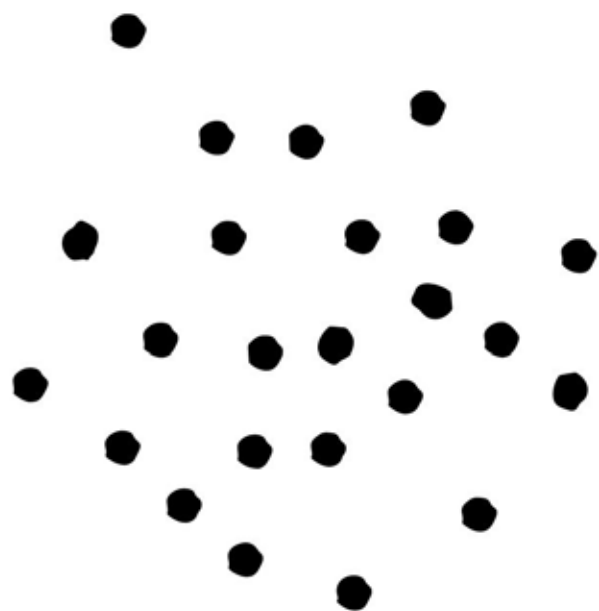
Julkaisu koostuu neljästä artikkelista, joiden avulla paikantuu varhaiskasvatuksen sosionomin rooli ja merkitys osana varhaiskasvatusta. Julkaisun ensimmäisessä artikkelissa **Kati Rintakorpi, Johanna Holmikiari, Henna Jalasmäki ja Sonja Kukkonen** jäsentävät varhaiskasvatuksen sosionomin asemaa ja työnkuvaa. Aineistona on varhaiskasvatuksen johtajilta ja asiantuntijoilta kerätty informaatio sekä varhaiskasvatuksen keskeiset asiakirjat. Artikkelit tuo julkaisuun erityisesti työelämän näkökulman sosionomin asiantuntijuuteen ja osaamiseen. Julkaisun toisessa artikkelissa **Marika Warsell** tarkastelee varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin toimintaa tarkentaen huomionsa varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiseen, asiantuntijuuteen ja vastuualueisiin varhaiskasvatuksen moniammatillisissa tiimissä. Artikkelit jäsentää käytännönläheisesti varhaiskasvatuksen sosionomin roolia ja työnkuvaa osana varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä. Kolmannessa artikkelissa **Eeva-Maria Miettinen, Piia Roos ja Petteri Väkiparta** tuovat ammattikorkeakouluissa tuotettujen opinnäytetöiden systemaattisen jäsenyyksen kautta tietoa varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvasta ja työorientaatiosta päiväkodin moniammatillisen tiimin jäsenenä. Julkaisun päättää **Elina Nivalan ja Sofia Rönkön** artikkeli sosiaalipedagogiikan näkyvyydestä ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa. Artikkelit tuo julkaisuun tärkeän koulutuksen kehittämisen näkökulman. Artikkelissa tarkastellaan sosiaalipedagogiikan opintojen asemaa ammattikorkeakouluissa ja luodaan ymmärrystä sosiaalipedagogiikan roolista varhaiskasvatuksen sosionomien opinnoissa.

Kokonaisuutena artikkelien kautta piirtyy kuva varhaiskasvatuksen sosionomin työn merkityksellisyydestä ja yhteiskunnallisesta tarpeesta ja paikasta varhaiskasvatuksessa. Kasvatus, opetus ja hoito ovat varhaiskasvatuksessa tiiviisti toisiinsa kietoutuneita, jonka vuoksi kaikkien ammattiryhmien toiminnalla on vaikutuksia toistensa toimijuuteen. Tämä edellyttää jatkossa lisää tutkimusta ja tarkoituksenmukaista olisikin jäsentää myös lastenhoitajien ja varhaiskasvatuksen opettajien roolia osana moniammatillista tiimiä. Oleellista olisi myös tutkia varhaiskasvatuksen sosionomien, hoitajien ja opettajien yhteistyön dynamiikkaa, jotta ymmärrettäisiin kunkin ammattiryhmän erityisosaaminen ja panos laadukkaana varhaiskasvatuksen toteutumiseksi. Myös uudenlaisen moniammatillisen tiimin johtamista tulisi tarkastella tutkimuksissa.

Julkaisun artikkelien näkökulmien avulla on mahdollista taas ottaa uusi askel varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan ymmärtämisessä ja arvostamisessa. Toivomme, että tämä julkaisu auttaa kaikkia varhaiskasvatuksen opiskelijoita, opettajia, työelämän edustajia ja päättäjiä rakentamaan yhdessä parempaa moniammatillista varhaiskasvatusta. Lämmin kiitos kirjoittajille, artikkelien vertaisarvioijille sekä kaikille, jotka ovat jakaneet näkökulmaa ja osaamistaan tämän tärkeän teeman äärellä.

Vantaalla, Tuusulassa, Järvenpäässä ja Turussa

Johanna, Henna, Sonja ja Kati

Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työnkuva

Kati Rintakorpi, Johanna Holmikari, Henna Jalasmäki ja Sonja Kukkonen

VERTAISARVIOITU: Saapunut: 31.10.2022, Muokattu: 24.3.2023; Hyväksytty: 27.3.2023.; Julkaistu: 5.4.2023

ASIASANAT: varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatus, asiantuntijaosaaminen

JOHDANTO

Varhaiskasvatus on kohdannut viime vuosina suuria muutoksia, joilla on ollut merkittäviä koulutuspoliittisia vaikutuksia. Uudistetussa Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatuksen sosionomit määriteltiin omaksi asiantuntijaryhmäkseen varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä, mikä selkeytti ja eriytti varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänimikkeet ja kelpoisuusvaatimukset toisistaan. Varhaiskasvatuslain siirtymäajan päättyessä vuonna 2030 varhaiskasvatuksen kolmihenkisessä tiimissä tulee työskennellä lastenhoitajan kanssa kaksi korkeakoulutettua varhaiskasvatuksen osaajaa, joista ainakin toisen tulee olla opettaja ja toisen varhaiskasvatuksen sosionomi tai opettaja.

Uudistus heijastuu kaikkien varhaiskasvatuksessa työskentelevien työnkuvaan ja tämä edellyttää tarkempaa tarkastelua, jossa huomioidaan muutosten vaikutukset kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksen tiimiraikenteeseen ja työnkuviin. Tässä artikkelissa keskitymme jäsentämään varhaiskasvatukseen rakentunutta uutta varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa ja asemaa osana varhaiskasvatuksen moniammatillista tiimiä.

Vielä muotoutumassa olevat uudet työnkuvat sekä näitä tukevat koulutuspoliittiset ratkaisut haastavat varhaiskasvatusalan korkeatasoisen ja monipuolisen osaamisen, joka nähdään suomalaisen varhaiskasvatuksen keskeisenä vahvuutena ja laadun edellytyksenä (ks. Hoppo, Määttä & Uusiautti 2013; Karila 2016). Tällä hetkellä koulutettua henkilöstöä ei ole riittävästi, jolloin varhaiskasvatuksen korkea ja tasainen laatu ei toteudu. Se voi olla traagista lasten ja perheiden kannalta mutta kestäväntönty myös yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta.

Keskustelu varhaiskasvatuksen sosionomien asemasta varhaiskasvatuksen arjessa on viime vuosina käynyt vilkkaana ja kärkeään ammattikorkeakoulukontekstin lisäksi myös varhaiskasvatuksen kentällä ja sosiaalisessa mediassa. Tällä hetkellä haasteena on epätietoisuus tehtävänkuvan, roolin, palkkauksen ja

aseman, tunnustuksen ja arvostuksen suhteen. Tarve varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista ja työnkuva koskevalle tutkimustiedolle on ilmeinen, jotta uuden ammattiryhmän potentiaali oivalletaan yhteiskunnassa, päiväkodeissa ja varhaiskasvatuksen tiimeissä.

Uusi työnkuva vaatii varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen määrittelemistä, tunnustamista ja juurruttamista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustilain määrittelemä henkilöstörakenne edellyttää eri ammattiryhmien kykyä rakentaa yhtenäistä varhaiskasvatuksen ammatillisen osaamisen kokonaisuutta, jossa oma osaaminen osataan suhteuttaa toisten osaamiseen (Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi 2021, 87). Uudistuva varhaiskasvatus tavoitteleeikin entistä vahvemmin relationaalisen asiantuntijuuden toteutumista, jolloin eri ammattilaisten risteävää osaamista kyetään paitsi tunnistamaan myös jakamaan ja hyödyntämään yhteisen näkemyksen muodostamisessa. Keskeistä on huomioida tietoisesti eri ammattiryhmien erityisosaaminen moniammatillisessa yhteistyössä, jotta kaikkien toimijoiden tieto ja asiantuntijuus saadaan hyödynnettyä. (Rantavuori 2019.) Näiden edellytysten täyttymiseksi varhaiskasvatuksen sosionomikoulutukseen kohdistuvan tutkimuksen lisäksi tarvitaan tietoa varhaiskasvatuksen työkentän näkemyksistä suhteessa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan, kun uuden ammattiryhmän osaamista sovitetaan varhaiskasvatuksen moniammatilliseen kokonaisuuteen.

Tämä tutkimus osallistuu varhaiskasvatuksen sosionomin asemaa ja työnkuva rakentavaan ja täsmen-tävään keskusteluun tarkastellen varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuutta ja osaamista työelämän näkökulmasta. Pyrimme teoreettisten ja käytännöllisten puheenvuorojen muodostaman dialogin kautta luomaan yleistä määrittelyä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta. Työelämää edustavat tässä tutkimuksessa informanteina toimineet kuntien varhaiskasvatuksen johtajat ja asiantuntijat, jotka ovat työssään muotoilleet varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan määrittelyjä.

VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN OSAAMISEN TEOREETTISTA MÄÄRITTELYÄ

Tässä luvussa esittelemme tiiviin teoreettisen katsauksen varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta ja asiantuntijuudesta sekä keskeiset uuden varhaiskasvatustilain (540/2018) vaikutuksesta tehdyt suomalaiset jäsentelyt, selvitykset ja tutkimukset (mm. Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017; Nivala & Rönkkö 2021; Rinta-korpi & Holmikari 2021; Ukkonen-Mikkola, Yliniemi, Wallin & Kinnunen 2021).

Sosiaalialan tutkintona ammattikorkeakoulujen tarjoama sosionomitutkinto varustaa opiskelijaansa erityisellä näkökulmalla "sosiaalisen" asiantuntijuuteen, josta käsin varhaiskasvatuksen sosionomit osallistuvat lapsiryhmän kasvatus- ja opetustehtävään (Nivala & Rönkkö 2021, 130). Sosiaalisen asiantuntijuus syntyy määritellyistä sosionomien kompetensseista ja ammatillisista ydinosaamisalueista (Arene 2017, 10). Varhaiskasvatuksen sosionomeilla on muuhun varhaiskasvatuksen henkilöstöön nähden erityistä osaamista kohdata lapsi osana sosiaalista todellisuutta, joka dynaamisessa suhteessa yksilön kanssa määrittää hänen elämäntähtänsä tarpeineen (Nivala & Rönkkö 2021, 130).

Sosiaalisen asiantuntijuus tuo varhaiskasvatuksen sosionomille muuhun varhaiskasvatuksen henkilöstöön nähden erityistä sosiaalipedagogista osaamista. Sosiaalipedagogiikka on tieteenala, jossa tarkastellaan samanaikaisesti ilmiöiden sosiaalisia ja kasvuun tai kasvatukseen liittyviä puolia (Nivala & Ryytänen 2019, 16). Varhaiskasvatuksen lapsilähtöistä ja holistista - lapsen kasvuun ja kehitykseen perustuvaa hoivan ja kasvatuksen tasapainoa - voidaan Nivalan ja Rönkön mukaan luonnehtia yleisellä tasolla sosiaalipedagogiseksi (2019, 237). Sosiaalipedagoginen osaaminen mainitaan erikseen varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuu-

den määrittelyssä (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 27 §) ja sitä korostetaan varhaiskasvatuksen sosionomien asiantuntijuutta tarkastelevissa kirjoituksissa (mm. Nivala & Rönkkö 2021; Rintakorpi & Holmikari 2021) varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuuden erityisosaamisalueena.

Varhaiskasvatuksen sosionomit osallistuvat varhaiskasvatukseen sosiaalipedagogisella työotteellaan, jossa on nähtävissä kuusi erityispiirrettä (Nivala & Ryyänen 2019, 185–230): *Dialogisen kohtaamisen* tavoitteena on yksilön voimavarojen tunnistaminen ja omien tavoitteiden löytämisen tukeminen, johon liittyy oleellisesti *toimijuuden ja oman osallistumisen tukeminen*. *Yhteisöllisyyttä* varhaiskasvatuksen sosionomi tavoittelee puolestaan tukemalla yhteisöjen muodostumista ja niihin liittymistä. *Toiminnallisuus ja luovuus* perustuvat sosionomin toiminnassa yhdessä oppimiseen, jossa erilaiset yhteistoiminnallisuuteen perustuvat luovat menetelmät tukevat persoonallisen ja sosiaalisen kasvun ulottuvuuksia. Sosiaalipedagogiseen työotteeseen liittyy myös *teorian ja käytännön läheinen suhde*. Sosionomikoulutuksessa korostetaan etenkin erilaisten kokemusten kautta oppimista ja kykyä reflektoida omaa työtä, mikä tekee toiminnasta kasvatuksellisesti merkityksellistä - sosiaalipedagogista. Kuudes erityispiirre on sosiaalipedagogisen työn *kolmitasoisuus*, jolloin työssä on aina läsnä tavalla tai toisella yksilöllinen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen työskentelytaso (Nivala & Ryyänen 2019, 224–230). Voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagoginen työote vastaa varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuden kolmitasoisuuteen, joka koostuu lapsen yksilöllisestä, paikallisesta ja valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta, joiden kautta toteutuu lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva varhaiskasvatus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 1).

Lasten ja heidän perheidensä arjen ja niitä tukevien palveluiden tunteminen on keskeistä muiden lapsiperheiden kanssa toimivien sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden kanssa tehtävässä varhaiskasvatuksen yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan nähdäänkin liittyvän olennaisesti moniammatillinen verkostoyhteistyö ja palvelujärjestelmäosaaminen (mm. Karila ym. 2017; Nivala & Rönkkö 2021; Ukkonen-Mikkola, ym. 2021). Varhaiskasvatuksen sosionomien erityisasiantuntijuutta on toimia varhaiskasvatuksen edustajana moniammatillisessa verkostoyhteistyössä. Tähän tehtävään osaamista luo sosionomikoulutuksen tarjoama laaja tietämys palvelujärjestelmästä ja lainsäädännöstä (Karila ym. 2017, 76). Sosionomikoulutuksessa painotetaan palveluohjausprosessin ja palveluiden koordinoinnin valmiuksia sekä verkostoissa toimimisen osaamista, joten varhaiskasvatuksen sosionomeilla on valmiudet johtaa ja koordinoida monialaista verkostotyötä (Arene 2017, 10).

Sosionomikoulutus tuottaa myös yhteistyöosaamista työyhteisössä. Yhteistyöosaaminen näkyy Nivalan ja Rönkön (2021, 140) mukaan sosionomien osaamisessa moniammatillisten verkostojen koordinoitavuudessa varhaiskasvatuksen työyhteisön sisällä sekä ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa. Koordinoitavuuteen liittyy keskeisesti sosionomien osaaminen **arviointi- ja kehittämistyössä** (Nivala & Rönkkö 2021, 140), jonka perustana on opintojen aikana omaksuttu reflektiivinen työote. Näin ollen varhaiskasvatuksen sosionomeilla on valmiudet toimia paitsi toimintakulttuurin ja työyhteisönsä kehittäjinä myös laajemmin varhaiskasvatustyön kehittämis- ja tutkimustyön edistäjinä.

Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu pedagogisena kumppanina varhaiskasvatuksen opettajan kanssa lapsiryhmän opetukseen, sen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin (Karila ym. 2017, 88; Ukkonen-Mikkola ym. 2021, 76). Nivalan ja Rönkön (2021, 133) mukaan erona varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin varhaiskasvatuksen sosionomin pedagogisessa osaamisessa on se, että opettajien osaamisen keskittyessä opetus- ja opetussuunnitelmatyöhön varhaiskasvatuksen sosionomin aluetta on lasten kasvun ja hyvinvoinnin tukemisen pedagoginen asiantuntijuus, toisin sanoen kokonaisvaltainen sosiaalipedagoginen asiantuntijuus lapsiryhmässä.

Lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomeilla on sellaista laaja-alaista yhteiskunnallista asiantuntijuutta, jollaista muulla varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole. Yhteiskunnallinen asiantuntijuus näyttäytyy varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisessa paitsi arkisten lasta ja hänen perhettään tukevien pedagogisten ratkaisujen tuntemuksessa myös laajemmin yhteiskunnan heikoimpien ja heidän oikeuksien puolelle asettumisena. (Nivala & Rönkkö 2021, 140–141.) Myös kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvä osaaminen tunnustetaan konkreettiseksi sosionomien kriittiseen ja osallistavaan yhteiskunnalliseen asiantuntijuuteen kuuluvaksi vahvuudeksi (ks. Arene 2017, 10; Ukkonen-Mikkola ym. 2021, 76), jolla on olennainen rooli varhaiskasvatuksen sosionomien työnkuvassa sosiaalista osallisuutta edistävänä ja syrjäytymistä estävänä vaikuttamistyönä.

Yhteenvetona toteamme, että teoreettisen katsauksen perusteella varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen kautta hahmottuva työnkuva näyttää aiempien tutkimusten ja selvitysten mukaan asettuvan tiiviisti lapsiryhmän hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta tukevaan, erityiseen sosiaalipedagogiseen toimintaan, jossa lasten ja perheiden näkökulma on keskeinen. Varhaiskasvatuksen sosionomi rakentaa siltoja reflektiivisen arviointi- ja kehittämistyön kautta moniammatilliseen ja monialaiseen yhteistyöhön yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla.

VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN OSAAMISEN KÄYTÄNNÖLLISTÄ MÄÄRITTELYÄ

Edellisessä luvussa loimme katsauksen varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan ja osaamisen teoreettiseen määrittelyyn. Seuraavaksi tarkastelemme käytännöllistä näkökulmaa kuntien varhaiskasvatuksen hallinnon toimijoiden informoimina. Olimme kiinnostuneita selvittämään millaiset asiat varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisessa ja työnkuvassa nostetaan esiin käytännössä.

Laadulliseen kyselytutkimukseen kerättiin vastauksia seitsemän eteläsuomalaisen kunnan varhaiskasvatuksen johtajilta ja asiantuntijoilta. Tutkimus toteutettiin sähköisenä lomakekyselynä (liite 1) toukokuun ja syyskuun välillä vuonna 2022. Tutkimusta koskeva kirje ja linkki vastauslomakkeeseen lähetettiin kuntien varhaiskasvatuksen johtajille sähköpostitse. Heitä pyydettiin vastaamaan kyselyyn ja lisäksi välittämään kirje ja vastauslinkki omassa kunnassaan kahdelle varhaiskasvatuksen asiantuntijalle, joiden tehtäviin kuului varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan liittyvät tehtävät. Vastauksia saatiin neljä. Vastaajista kaksi toimi kunnan varhaiskasvatuksen johtajina, yksi aluejohtajana ja yksi kehittämispäällikkönä. Kuntien nimiä ei suoraan kysytty, sillä yksittäisiä kuntia ei ollut tarpeen korostaa. Saatujen vastauksien perusteella voidaan päätellä, että tutkimuksen aineistoksi saatiin vastaukset yhdestä pienestä ja kahdesta tai kolmesta suuresta kunnasta Uudeltamaalta. Taustatietojen lisäksi kuntien varhaiskasvatuksen johtajilta ja asiantuntijoilta kysyttiin 12 kysymystä (avovastaukset). Tulosten yleistettävyyttä saadun aineiston perusteella ei ole mahdollista. Aineiston niukkuudesta huolimatta se tuottaa katsauksen varhaiskasvatuksen sosionomien ajankohtaisesta tilanteesta joidenkin kuntien keskeisten asiantuntijoiden näkökulmasta.

Vastaukset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin teemoittelun menetelmää hyödyntäen usean analyysierroksen kautta. Aluksi e-lomakkeen vastaukset muokattiin käsiteltävään muotoon ja tutkijaryhmä kävi aineistosta yhteistä keskustelua. Sen jälkeen analyysiä jatkettiin värikoodaamalla ja teemoittelemalla aineisto. Tutkijaryhmä alkoi hahmottaa teemoista tiivistyviä luokkia, joiden avulla päästiin tarkastelemaan varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa. Analyysi sai lopullisen muotonsa tutkijaryhmän sosiaalisen konstruoinnin perusteella. (Ks. Günther, Hasanen & Juhila, päiväämätön.)

Aineistosta avautui myös tekijöitä, jotka voivat tukea tai haastaa varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävän toteuttamista varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa. Tässä artikkelissa pitäydymme kuitenkin työkuvaan määrittelevissä teemoissa, jotka esittelemme seuraavaksi tutkimuksen tuloksina. Kursivoidut lainaukset ovat otteita kuntien asiantuntijoiden vastauksista.

VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN TYÖNKUVA KUNTIEN ASIAANTUNTIJOIDEN MÄÄRITTELEMÄNÄ

Aineiston työkuvaan liittyvässä osassa tarkastellaan varhaiskasvatuksen sosionomin työkuvaan, roolia ja osaamista lapsiryhmän toiminnassa, varhaiskasvatuksen työyhteisössä, huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä ja moniammatillisissa verkostoissa. Kuntien asiantuntijoiden vastausten analyysin perusteella varhaiskasvatuksen sosionomin työkuvaan liittyvät vastaukset muodostivat kolme luokkaa, jotka nimettiin seuraavasti: sosiaalipedagogiikan osaaja, pedagogisen toiminnan tiimiosaaja ja yhteistyön ja palvelujärjestelmän osaaja.

Varhaiskasvatuksen sosionomi sosiaalipedagogiikan osaajana

”Sosionomin rooli on toimia sosiaalipedagogiikan asiantuntijana omassa lapsiryhmässään ja työyhteisössään.”

Kaikki vastaajat nimesivät varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviksi sosiaalipedagogiseen alueeseen liittyviä asioita. Heidän vastauksissaan tuli esiin varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaaminen yhteisöllisissä, yhteiskunnallisissa ja lasten sosiaaliseen kasvuun liittyvissä alueissa. Vastausten mukaan sosionomin tehtävänä on varmistaa lasten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen sekä tuoda lapsiryhmässä esiin lasten sosiaalisia suhteita ja tukea niiden rakentumista. Lisäksi sosionomilla katsottiin olevan rooli syrjäytymisen ehkäisyssä lapsiryhmässä, jokaisen lapsen saamisessa osaksi ryhmää. Myös kehittävän, oppimista edistävän, terveellisen ja turvallisen varhaiskasvatus- ja esiopetusympäristön luominen sekä ryhmän ja yhteisön toimintakulttuurin yhteisöllinen rakentaminen nähtiin sosionomille kuuluvana tehtävänä. Lisäksi sosionomin tehtävään liitettiin vuorovaikutustilanteet työyhteisön kokouksissa ja yhteistyö kollegoiden ja muiden työntekijöiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen sosionomi pedagogisen toiminnan tiimiosaajana

”Sosionomi tuo yhteisöllisen näkökulman pedagogiseen työhön.”

Varhaiskasvatuksen työyhteisön jäsenenä sosionomin rooliksi nimettiin sosiaalipedagogisen osaamisen, esimerkiksi yhteiskunnallisten ja yhteisöllisten näkökulmien tuominen pedagogiseen työhön.

Vastaajien mukaan varhaiskasvatuksen sosionomi vastaa varhaiskasvatuksen pedagogisesta toiminnasta tai osallistuu lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnitteluun, totuttamiseen ja arviointiin yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. Häntä pidettiin kasvatusvastuullisena kasvattajana lapsiryhmässä ja kasvatusyhteistyössä. Sosionomin tehtäväksi mainittiin lasten hyvinvointiin liittyvien kasvun, kehityksen, oppimisen ja tuen tarpeiden tunnistaminen ja arviointi sekä lasten hyvinvointiin liittyvän tuen toteuttaminen lapsiryhmässä.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviksi nimettiin myös varhaiskasvatus- ja esiopetusympäristöjen arviointi ja kehittäminen.

Vastausten perusteella sosionomi osallistuu lapsiryhmänsä lasten varhaiskasvatussuunnitelmien ja muiden kunnassa käytössä olevien suunnitelmien valmisteluun, toteutukseen ja arviointiin. Sosionomi osallistuu lasten kasvun, opetuksen ja huolenpidon kokonaisuuteen yhtenä tiimin jäsenenä. Sosionomi voi vastaajien mukaan tuoda varhaiskasvatukseen projektimaista toimintatapaa, lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvää osaamista sekä sosiaalipedagogista asiantuntemusta ja menetelmällistä osaamista.

Varhaiskasvatuksen sosionomi yhteistyön ja palvelujärjestelmän osaajana

”Sosionomi vastaa lasten ja huoltajien osallisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa.”

Vastaajien mukaan sosionomi vastaa osaltaan perheiden kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä ja yhteisöllisyyden vahvistamisesta. Hänen osaamistaan ja asiantuntemustaan voidaan hyödyntää perheiden arjen jaksamisen ja kasvatustehtävän tukemisessa. Sosionomi ymmärtää hyvin perheiden kokonaistilanteen koulutuksensa tuoman osaamisen kautta.

Vastaajat nimesivät varhaiskasvatuksen sosionomin lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntijaksi. Sosionomilla katsottiin olevan vahva näkemys ja tietopohja yhteiskunnan rakenteista ja palveluista ja siten keskeinen rooli varhaiskasvatukseen perustuvaa huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Lisäksi sosionomin rooliin kuuluvaksi työyhteisössä nimettiin osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen ja viestintä huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen sosionomi vastaa monialaisesta verkostoyhteistyöstä lapsen varhaiskasvatuksen aikana ja siirtymävaiheiden yhteistyöstä lapsen ja perheen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Lisäksi sosionomin osaamiseen liitettiin lapsen kasvuympäristöön ja elämäntilanteeseen liittyvien mahdollisten riskitekijöiden tunnistaminen ja perheiden ohjaaminen palveluiden piiriin sekä palveluiden yhteensovittaminen. Sosionomin katsottiin toimivan sillanrakentajana perheiden ja palveluiden välillä sekä vahvistavan lapsen ja perheiden oikein kohdennettua tukea ja palveluohjausta perheiden tarpeiden pohjalta. Varhaiskasvatuksen sosionomia pidettiin myös erilaisten verkostojen koollekutsujana lapsen ja perheen asioihin liittyen.

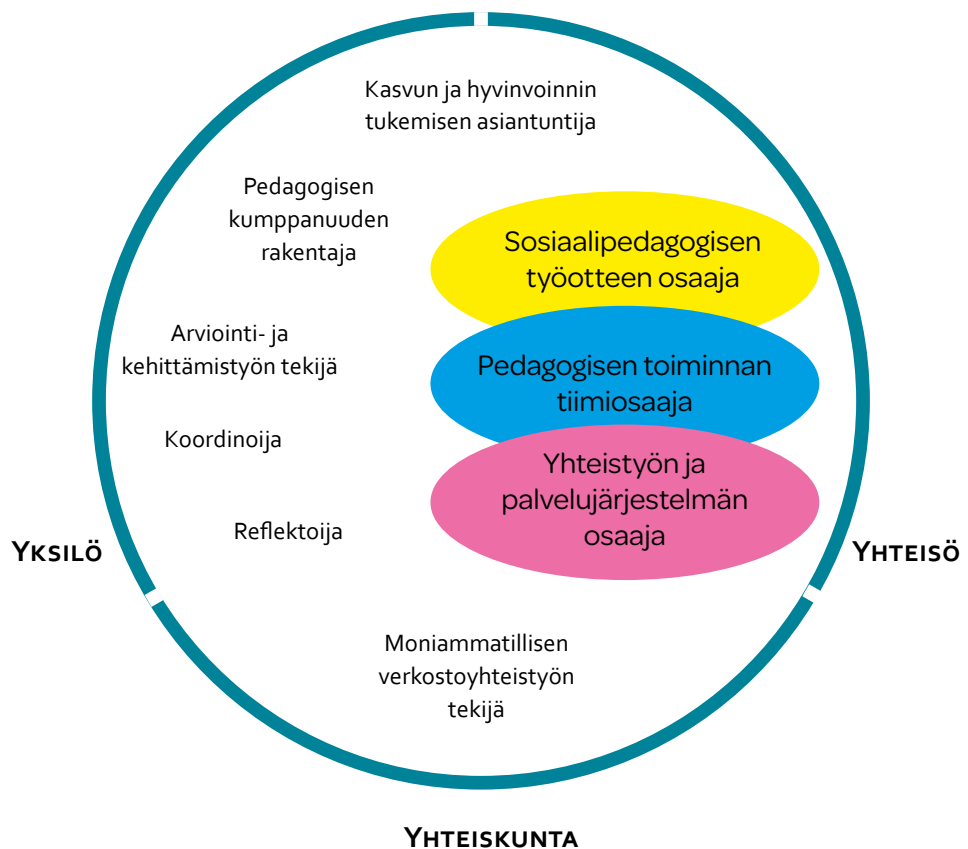
Sosionomin rooliksi nimettiin myös tukea tarvitsevien lasten tilanteen edistäminen. Tällöin sosionomi voi olla mukana lasten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmakeskusteluissa perheiden kanssa tuoden keskusteluun sosionomin ammatillista osaamista ja perheiden palvelujärjestelmätuntemusta.

YHTEENVETO

Teoreettisen ja käytännöllisen tarkastelun seurauksena voidaan päätellä, että lainsäätäjä, sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen tutkijat sekä varhaiskasvatuksen hallinnossa työskentelevät varhaiskasvatuksen asiantuntijat näkevät varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan keskenään varsin samankaltaisesti. Oheisessa kuviossa (Kuva 1.) esitellään varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva, joka perustuu tämän tutkimuksen tuottaman teoreettisen ja käytännöllisen tarkastelun synteesiin.

Työnkuvan lähtökohtana on, että sosionomi työskentelee lapsiryhmässä, varhaiskasvatusiimin ja -yhteisön jäsenenä asiantuntijuusalueinaan sosiaalipedagoginen osaaminen, yhteistyön ja palvelujärjestelmän osaaminen sekä pedagogisen toiminnan tiimiosaaminen. Kaikilla alueilla varhaiskasvatuksen sosionomilla on

käytössään sosiaalipedagoginen työote, joka vaikuttaa siihen, miten hän kohtaa ja kohtelee ihmisiä, joiden kanssa työskentelee (Nivala & Rynnänen 2019, 185). Sosiaalipedagogisen työotteen perustan muodostavat dialoginen kohtaaminen, toimijuuden ja oman osallistumisen tukeminen, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja luovuus, käytännön ja teorian yhteenkietoutuneisuus sekä yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kolmitasoisuuden huomiointi (Nivala & Rynnänen 2019, 230). Niiden lisäksi tässä tutkimuksessa nousi esiin varhaiskasvatuksen sosionomilla käytössään olevaa muuta osaamista, kuten reflektio, arviointi- ja kehittäminen, moniammatillisuus ja monialaisuus, koordinointi, kasvun ja hyvinvoinnin pedagoginen tukeminen ja sosiaalisen asiantuntijuus.

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva ja osaaminen (Rintakorpi, Holmikari, Jalasmäki & Kukkonen 2023).

Varhaiskasvatuksen sosionomin muista ammattiryhmistä eriytyvään osaamisprofiiliin määrittänyt helpoimmin yhteistyön ja palvelujärjestelmän tunteminen ja osaaminen, jonka avulla hän pystyy ohjaamaan perheitä palveluiden pariin tarpeen vaatiessa (ks. Karila ym. 2017, 88). Tähän varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisalueeseen kytkeytyy kyselyyn vastanneiden kuntien asiantuntijoiden puheenvuoroissa tiiviisti sosi-

aalipedagoginen lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden arvioiminen ja tukeminen. Varhaiskasvatuksen johtajat ja asiantuntijat nostavat varhaiskasvatuksen sosionomin roolina esiin myös yhteisöllisyyden rakentamisen ja kannattelun varhaiskasvatuksessa lasten ja perheiden näkökulmasta. Kuntien asiantuntijat näkevät varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalisen osaamisen myös väylänä pedagogisen toimintakulttuurin ja oppimisympäristön kehittämiseen, mikä teoreettisestikin tarkasteltuna sopii hyvin varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisprofiiliin.

Kun kuntien asiantuntijat arvioivat varhaiskasvatuksen sosionomilla olevan pedagogista osaamista toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin ja yksi vastaajista jopa nimeää tämän alueen sosionomin vastuualueeksi, siirtyään relationaalisen asiantuntijuuden alueelle, jolla ammattilaiset tulkitsevat asioita ja ilmiöitä omasta näkökulmastaan (Rantavuori 2019). Relationaalisen asiantuntijuuden toteutumiseksi pelkkä toisten osaamisen ja asiantuntijuuden huomiointi ja tunnistaminen ei vielä riitä, vaan toimijoiden tulisi kyetä lisäksi suhteuttamaan oma asiantuntijuutensa tähän tunnistettuun työyhteisön osaamiskokonaisuuteen. Eri ammattiryhmien tulee siis tarjota asiantuntijuutensa ja osaamisensa muiden käyttöön, mutta olla myös vastaanottavaisia muiden tiedolle. Laajennettu yhteinen tieto voi rakentua, kun kaikkien olemassa oleva tieto saadaan esiin. (Rantavuori 2019, 27–29; Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuoritus 2021, 87.) Samanaikaisesti tulisi siis pyrkiä sekä koulutuksen avulla hankitun erityisosaamisen yksilölliseen hyödyntämiseen että moniammatillisen asiantuntijuuden yhteisölliseen laajentamiseen (Ukkonen-Mikkola ym. 2020, 325). Relationaalisen asiantuntijuuden näkökulma auttaa hahmottamaan varhaiskasvatuksen opettajan ja sosionomin eriytyvän osaamisen ja moniammatillisessa asiantuntijuudessa tuotetun laajennetun osaamisen hyödyt pedagogisen toiminnan tasolla.

POHDINTA

Elämme murrosvaiheessa, jossa suomalaiseen varhaiskasvatukseen on tulossa uusi ammatti. Opettajien ja lastenhoitajien rinnalle kolmihenkiseen tiimiin tulevat varhaiskasvatuksen sosionomit, joilla on opettajista ja lastenhoitajista eriytyvä työnkuva. Lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomeilla on opettajista ja lastenhoitajista poiketen sosiaalipedagoginen koulutus, joka yhdistää yhteiskunta- ja kasvatustieteiden näkökulmia. Sosiaalipedagogiikassa ollaan kiinnostuneita kasvatuksesta, kasvun prosesseista ja kasvun tukemisesta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla (Nivala & Ryynänen 2019, 17, 224). Näin ollen varhaiskasvatus saa uuden ammattilaisen, joka vahvistaa ja tukee varhaiskasvatuksessa jo olevaa pedagogista ja hoidollista osaamista vastaten yhä moninaisemman maailman haasteisiin ja tarttuen siitä pilkistäviin mahdollisuuksiin.

Tämän tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen sosionomeilta odotetaan varhaiskasvatuksessa paljon. Heidän työnkuvansa on laaja, monipuolinen, vaativa ja innostava. Se on erilainen kuin varhaiskasvatuksen opettajan työnkuva. Toivomme, että tämä tutkimus osaltaan lisää tietoa ja ymmärrystä varhaiskasvatuksen uudesta ammatista ja sosionomin työnkuvasta sekä tukee koulutuspoliittista ja paikallista keskustelua ja päätöksentekoa. Näkemysemme on, että varhaiskasvatuksen sosionomeille on selkeä tarve ja rooli osana varhaiskasvatuksen tiimiä. Varhaiskasvatuksen opettaja ei ole pätevä varhaiskasvatuksen sosionomiksi eikä varhaiskasvatuksen sosionomi ole pätevä opettajaksi, vaan kahden monipuolista osaamista yhdistävän korkeakoulutetun ammattilaisen yhteistyö on se, jota kannattaa tavoitella. Vaikka molemmilla ammattiryhmillä on yhteisiä osaamisalueita, mikä mahdollistaa yhteistyön, molemmilla on myös koulutustaustansa mukaisesti eriytyvät osaamisprofiilit. Näiden osaamisprofiilien tunnistaminen ja tunnistaminen näyttäytyy keskeisenä paitsi ammattiryhmien erilaista osaamista hyödyntävän moniammatillisen tiimin työskentelyn näkökulmas-

ta, myös alan veto- ja pitovoimatekijöiden tarkastelussa (Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi 2021, 78).

Varhaiskasvatuksen sosionomin koulutus ja työnkuva vaativat näkyvyyttä ja maineen kohotusta, jotta alalle hakeutuu opiskelijoita ja varhaiskasvatukseen uuden sukupolven osaajia. Maineen täytyy kuitenkin perustua tosiasioihin: varhaiskasvatuksen kentällä sosionomin työnkuva, työskentelyilmapiiri, palkkaus ja muut toiminnan resurssit tulee saada sellaisiksi, että työntekijät haluavat tulla, jäädä ja luoda työstään positiivista mielikuvaa kaveripiirissään ja julkisuudessa. Emme tiedä vielä mitä opettajien, sosionomien ja lastenhoitajien tuottama synergia tuottaa, mutta mahdollisuudet ovat merkittävät! Asiantuntijuus kulminoituu niihin ihmisiin ja ammattilaisiin, joilla on alansa koskeva paras taito ja tietämys (Happo ym. 2013). Varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden voidaan siten nähdä muodostuvan varhaiskasvatuksen opettajien, sosionomien ja lastenhoitajien erilaisesta osaamisesta rakentuvana kokonaisuutena.

Tässä tutkimuksessa lähtökohtana oli, minkälaista osaamista varhaiskasvatuksen sosionomi tarvitsee - minkälainen on varhaiskasvatuksen sosionomin rooli ja työnkuva osana varhaiskasvatuksen moniammatillista tiimiä. Varhaiskasvatuksen sosionomi tuo moniammatilliseen tiimiin oman laadukkaan asiantuntijuutensa, joka olisi hyvä nähdä varhaiskasvatuksen osaamista vahvistavana eikä haastavana tekijänä.

Lähteet

Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä. Viitattu 19.6.2022. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. Päiväämätön. Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.10.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Happo, I., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2013. How do Early Childhood Education Teachers Perceive Their Expertise? A Qualitative Study of Child Care Providers in Lapland, Finland. Early Childhood Education Journal 41:4, 273–281.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Opetushallitus. Viitattu 27.6.2022. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/vaikuttava-varhaiskasvatus>

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Viitattu 21.10.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-487-0>

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.

Nivala, E. & Rönkkö, S. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa E. Fonsen, M. Koivula, R. Korhonen & T. Ukkonen-Mikkola (toim.) Varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Yhteistyössä eteenpäin. Suomen Varhaiskasvatus ry, 127–146.

Rantavuori, L. 2019. Kohti relationaalista asiantuntijuutta joustavassa esi- ja alkuopetuksessa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 95. Viitattu 30.6.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1170-4>

Rintakorpi, K. & Holmikäri, J. 2021. Sosiaalipedagogisen osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen varhaiskasvatuksessa. Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja 22, 241–251. Viitattu 27.6.2022. <https://doi.org/10.30675/sa.109067>

Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R., Wallin, O. & Kinnunen, P. 2021. Kohti muuttuvaa moniammatillisuutta. Teoksessa E. Fonsen, M. Koivula, R. Korhonen & T. Ukkonen-Mikkola (toim.) Varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Yhteistyössä eteenpäin. Suomen Varhaiskasvatus ry, 71–84.

Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. 2020. Varhaiskasvatuksen työ muuttuu: muuttuuko asiantuntijuus? Työelämän tutkimus 18:4, 323–339. Viitattu 29.6.2022.

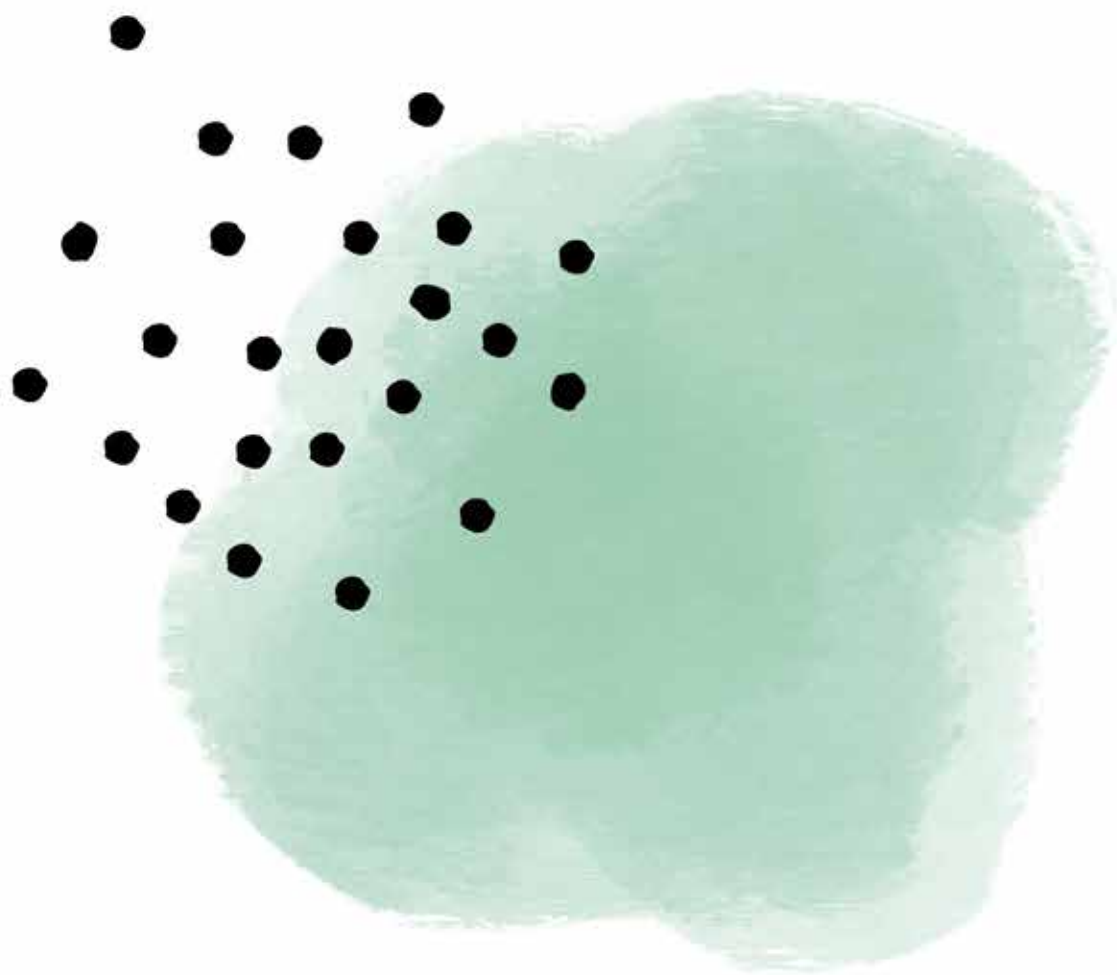
<https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/89217/58755>

Varhaiskasvatustalaki 540/2018. Viitattu 27.6.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 70–88. Viitattu 29.6.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-876-2>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus: Määräykset ja ohjeet 2022:2a.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Sosionomi varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä

Marika Warsell

VERTAISARVIOITU: Saapunut: 24.10.2022; Muokattu: 9.3.2023; Hyväksytty 24.3.2023; Julkaistu: 5.4.2023

ASIASANAT: sosionomi, varhaiskasvatus, moniammatillinen tiimi, osaaminen

JOHDANTO

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisille lapsille suunnattua tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa yhdistyvät opetus, kasvatus ja hoito. Pedagogiikkaa painottava varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja käynnistää elinikäisen oppimisen prosessin lapsen elämässä. Sen tavoitteena on mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Keskeistä varhaiskasvatuksessa on arjen toimintojen yhdistäminen varhaiskasvatustilaisissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitettyihin arvoihin, tavoitteisiin ja painopistealueisiin. Myös yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy ovat varhaiskasvatuksen keskeisiä päämääriä. (Yliniemi 2020; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022).

Varhaiskasvatusta järjestetään useimmiten päiväkodissa, jossa työskennellään tavallisesti kolmen kasvattajan moniammatillisessa tiimissä, jossa sen jäsenten koulutustausta, työnkuva ja perustehtävä vaihtelevat hieman keskenään. Moniammatilliset tiimit koostuvat joko yliopistossa kandidaatin tai maisterin tutkinnon opiskelleista varhaiskasvatuksen opettajista tai ammattikorkeakoulusta valmistuneista sosionomeista (AMK) sekä ammatillisen koulutuksen omaavista varhaiskasvatuksen lastenhoitajista (Ukkonen-Mikkola & Fonsén 2018). Varhaiskasvatuksessa on käynnissä henkilöstörakenteen muutos, jonka seurauksena viimeistään vuonna 2030 moniammatillinen tiimi koostuu varhaiskasvatuksen opettajasta, varhaiskasvatuksen sosionomista ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta, jolloin kaksi kolmesta tiimin työntekijästä on korkeakoulutauksia (Ukkonen-Mikkola ym. 2020). Sosionomit ovat toimineet 1990-luvulta lähtien opettajan tehtävissä (Nivala & Rönkkö 2022). Vuonna 2018 voimaan astunut varhaiskasvatustilaki muutti kelpoisuusehtoja, ja jatkossa sosionomit toimivat uudella nimikkeellä eli varhaiskasvatuksen sosionomeina. Ennen lakimuutosta

pätevyyden saaneet ja 31.7.2023 mennessä valmistuvat varhaiskasvatukseen suuntautuvat sosionomit ovat edelleen päteviä myös opettajan tehtävään (ks. Karila ym. 2017).

Varhaiskasvatuksen työssä näkyvät kulttuuriset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset muutokset ja niiden tuomat heijasteet (Urban 2008, Ukkonen-Mikkolan ym. 2021 mukaan). Työn kasvaviin vaatimuksiin on haluttu reagoida vahvistamalla moniammatillisen tiimin voimavaroja koulutustasoja nostamalla ja eri työnkuvia vahvistamalla (Ukkonen-Mikkola ym. 2021). Henkilöstörakenteen muutoksen tarkoituksena on se, että työntekijät tekevät jatkossa koulutustaan vastaavaa työtä selkeytetyin perustehtäväkuvauksin (Yliniemi 2020). Tämän artikkelin tarkoituksena on tarkastella erityisesti varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista, asiantuntijuutta ja vastuualueita varhaiskasvatuksen moniammatillisissa tiimissä.

MONIAMMATILLISEN TIIMIN YHTEINEN JA TYÖNKUVIIN LIITTYVÄ OSAAMINEN

Laadukas varhaiskasvatus edellyttää henkilöstöltä Helmisen (2021) mukaan monipuolista osaamista. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on erilaisen koulutustaustan ja kokemuksen muodostamaa osaamista ja asiantuntijuutta (Ukkonen-Mikkola ym. 2020; Ukkonen-Mikkola ym. 2021; Karila ym. 2017). Perustehtävien selkeyttäminen on tarpeen erityisesti nyt, kun varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa muodostetaan. Moniammatillisten tiimien tulisin hyödyntää erilaiset koulutustaustat jakamalla työtehtäviä ja vastuualueita niiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettajalta edellytetään erityisesti lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvää pedagogista osaamista, jossa painottuvat tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus, osallisuus ja vuorovaikutus (Alila & Ukkonen-Mikkola 2018, Suvannon ym. 2022 mukaan; Karila ym. 2017; Heiskanen ym. 2021). Hän on vastuussa lapsiryhmän ja koko työyhteisön pedagogisen toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä (Ukkonen-Mikkola ym. 2020). Opettaja on moniammatillisissa tiimissä usein tiimivastaava, joka huolehtii siitä, että jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma ja niistä nousevat tavoitteet luovat pohjan lapsiryhmän pedagogiselle toiminnalle. Varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin vastuulla on lapsen kehityksen ja oppimisen tukemiseen liittyvä moniammatillinen ja -alainen verkostoyhteistyö (Ukkonen-Mikkola ym. 2020).

Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan vastuualueisiin kuuluu lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen. Lastenhoitaja osallistuu myös moniammatillisen tiimin pedagogisen toiminnan kehittämiseen ja arviointiin (Karila ym. 2017; Roos & Salonen 2021) havainnoimalla lapsia arjen tilanteissa. Roosin ja Salosen (2021) mukaan lastenhoitajat ohjaavat leikkiä, tukevat lasten sosiaalisia taitoja ja järjestävät lapsille yhteisiä kokoontumisia. Osa lastenhoitajista toimii opettajan sijaisina, koska kelpoisten opettajien saaminen on haastavaa. Lastenhoitajia kannustetaan opiskelemaan joko varhaiskasvatuksen sosionomeiksi tai opettajiksi.

Varhaiskasvatuksen sosionomi vastaa erityisesti lapsen laaja-alaisen hyvinvoinnin pedagogisesta vahvistamisesta (Nivala & Rynänen 2019; Nivala & Rönkkö 2022). Usein sosionomin asiantuntijuutta kuvattaessa painotetaan perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä, verkostoyhteistyötä ja palveluohjaukseen liittyvää osaamista (Nivala & Rönkkö 2022), varhaiskasvatuksessa työ keskittyy arjessa kuitenkin pääsääntöisesti lapsiryhmän ohjaamiseen. Siihen tarvittava osaaminen perustuu sosionomin työtehtävässä erityisesti sosiaalipedagogiseen osaamiseen. Sen taustalla yhdistyvät kasvatustieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset näkökulmat, jolloin sosiaaliset tilanteet nähdään pedagogisina ja pedagogiset sosiaalisina. Sosiaalisuudella viitataan sosiaalipe-

dagogiikassa ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, yhteisöllisyyteen ja toisten tukemiseen. Pedagogiikalla tarkoitetaan sosiaalipedagogiikassa kasvatusta ja kasvun tukemista. (Nivala & Ryyänen 2019.) Sosionomi suunnittelee lapsiryhmän arkeen sellaista toimintaa, joka tukee lapsen itsetuntoa ja minäpystyvyyttä sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja ryhmässä toimimisen taitoja. Varhaiskasvatuksen arjessa jokaista lasta tuetaan sekä yksilönä että yhteisön jäsenenä (Nivala & Ryyänen 2019).

Työnkuvien eriytyvän osaamisen lisäksi jokaiselta työntekijältä edellytetään varhaiskasvatuksen substanssiin liittyvää osaamista, joka on eritasoista ja vaihtelevasti painottunutta ammattiryhmästä riippuen. Toimiva moniammatillinen yhteistyö vaatii eri ammattiryhmien keskeisen osaamisen tunnistamisen lisäksi myös sen tunnustamista, jokaisen ammattiryhmän työhön liittyvää kunnioitusta sekä yhteistä arjen pedagogista ymmärrystä (Karila ym. 2017; Roos & Salonen 2021). Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä kehittämisosaaminen ovat keskeinen osaamisen alue varhaiskasvatuksessa tehtävässä työssä työnkuvasta riippumatta. (Karila ym. 2017). Nämä osaamisen alueet näyttäytyvät lapsiryhmän ohjaustilanteissa, tiimin toiminnassa, tiimin ja koko yhteisön välisessä toiminnassa, yhteistyössä huoltajien ja verkostojen kanssa sekä arjen muuttuvissa tilanteissa (ks. Ukkonen-Mikkola ym. 2020, Ukkonen-Mikkola ym. 2021).

PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU, ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN MONIAMMATILLISESSA TIIMISSÄ

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määritetään, että varhaiskasvatusta järjestetään oppimista edistävissä, turvallisissa ja terveellisissä ympäristöissä, jossa toteutetaan monipuolista ja kokonaisvaltaista pedagogista toimintaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Varhaiskasvatuksessa pedagoginen toiminta perustuu varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden asettamille tavoitteille. Jokaiselle lapselle laaditaan yhdessä huoltajien kanssa varhaiskasvatussuunnitelma (Parrila & Fonsén 2016), jonka prosessista varhaiskasvatuksen opettaja vastaa yhdessä varhaiskasvatuksen sosionomin ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa yhdistyvät kasvattajien ja huoltajien käsitykset lapsen taidoista, vahvuuksista, mielenkiinnonkohteista ja tuen tarpeista sekä varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin tavoitteista koskien lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista tukevan pedagogisen toiminnan suunnittelulle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Sosionomi osallistuu yhdessä muun tiimin kanssa oppimisympäristöjen ja pedagogisen toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen (ks. Nivala & Rönkkö 2022). Sosionomi tuo suunnitteluun sosiaalipedagogisen ja lapsen kokonaishyvinvointia painottavan näkökulman.

Olennaista pedagogisen toiminnan suunnittelussa on, että lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nostetaan keskeiset asiat ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan. Tavoitteena on lasten laaja-alaisen osaamisen ja hyvinvoinnin vahvistaminen. Ryhmän pedagogisen suunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja, mutta koko moniammatillinen tiimi suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa yhdessä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Lasten osallisuus huomioidaan toiminnan eri vaiheissa. Pedagoginen suunnitelma sisältää konkreettisia kuvauksia ja tavoitteita tiimin toiminnalle lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen hyväksi ja se linkittää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaiskasvatuslain tavoitteita käytännön työhön (Parrila & Fonsén 2016).

Pedagogisen toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen ovat osa sosionomin ja varhaiskasvatuksen opettajan yhteistyötä paitsi oman lapsiryhmän osalta myös koko varhaiskasvatuksen yhteisön toimintakulttuurin osalta (Nivala & Ryyänen 2019; Karila ym. 2017). Sosionomi on oman työnkuvansa tuoman osaamisen

näkökulmasta vastuussa lapsiryhmän hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta yhdessä koko varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin kanssa. Sosionomilla on pedagogisen suunnitelman osalta erityistä osaamista lapsen vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen tukemisesta (Nivala & Rönkkö 2022). Hän suunnittelee, arvioi ja kehittää sellaista pedagogista toimintaa, jossa lapsen itsetuntemus sekä tunnetaidot kehittyvät ja osallisuus vahvistuu.

Henkilöstön keskinäistä oppimista edistää yhdessä pohdittujen tavoitteiden arviointi säännöllisesti (Opetushallitus 2022). Tiimit voivat hyödyntää itse- ja vertaisarviointia viikoittaisissa tiimikokouksissa. Ryhmän pedagoginen suunnitelma toimii arvioinnin välineenä. (Parrila & Fonsén 2016.) Henkilöstöllä on pedagogisia palaverieja, työiltoja tai kehittämispäiviä, jolloin yhteistä pedagogista suunnitelmaa ja sen painopistealueita vahvistetaan, kehitetään ja arvioidaan. Näissä kohtaamisissa on mahdollisuus varmistaa yhteisen arvopohjan ja oppimiskäsityksen suhde varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyihin arvoihin ja käsityksiin. Myös huoltajilta ja yhteistyötahoilta saatua palautetta hyödynnetään toiminnan kehittämisessä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022).

SOSIONOMIN ROOLI LAPSEN TUEN TARPEISIIN VASTAAMISESSA

Lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tulee tukea oppimiseen suotuisasti vaikuttavilla järjestelyillä ja menetelmillä sekä laadukkaan pedagogisen toiminnan avulla (Heiskanen ym. 2021). Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa lapsella on oikeus saada oikea-aikaista ja oikean tasoista tukea omassa lapsiryhmässään heti, kun tuen tarve havaitaan. Lapselle tarjottavia tuen tasoja ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Yleinen tuki koskee kaikkia varhaiskasvatuksessa olevia lapsia ja on kevyempää kuin tehostettu tai erityinen tuki. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022; Heiskanen ym. 2022; Alila 2022.) Yleinen tuki voi liittyä esimerkiksi lapsiryhmien muodostamiseen tai toiminnan porrastamiseen siten, että lapsen oppiminen ja hyvinvointi mahdollistuvat pienemmässä ryhmässä. Tehostettu tuki on yleistä tukea voimakkaampaa. Tehostetussa tuessa tuen muotoja voi olla useita samanaikaisesti. Erityistä tukea annetaan silloin, kun yleinen ja tehostettu tuki eivät riitä, tavallisesti lapsen kehitykseen vaikuttavan vamman tai sairauden vuoksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Sekä tehostetusta että erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös (Heiskanen ym. 2022).

Sosionomin rooli inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa on tunnistaa lapsen tuen tarpeet havainnoimalla lasta eri tilanteissa ja keskustelemalla lapsen kehityksestä moniammatillisessa tiimissä ja huoltajien kanssa (ks. Ukkonen-Mikkola ym. 2020). Sosionomi tukee lasta myös mahdollisen kiusaamiseen ja syrjäytymisen varaan liittyvissä tilanteissa. Hän tekee tiivistä yhteistyötä myös laaja-alaisen erityisopettajan kanssa. Sosionomin tehtävät ulottuvat moniammatillisen verkostotyön saralla myös perheen elämäntilanteen arviointiin ja hyvinvoinnin tukemiseen (Ukkonen-Mikkola ym. 2020).

Suhteessa huoltajiin sosiaalipedagogisessa työotteessa painottuvat luottamuksellisen ja avoimen keskusteluyhteyden luomisen lisäksi kunnioittava ja läsnä oleva kohtaaminen sekä kuuntelu (Tast 2007, Nivalan & Ryytäsen 2019 mukaan). Sosionomi toimii yhteistyössä muun muassa neuvolan, lastensuojelun, perheneuvolan, erikoissairaanhoidon ja kuntoutuspalvelujen kanssa. Monialaisessa yhteistyössä keskeistä on lapsen etu ja huoltajan suostumus yhteistyöhön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Tiivis kasvatusyhteistyö huoltajien kanssa ja perheiden palveluohjaus tarvittavien palvelujen äärelle on osa sosionomin ydinosamista.

Yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muotoja varhaiskasvatuksessa pedagoginen, rakenteellinen ja hoitollinen tuki. Pedagoginen tuki käsittää arjen rakenteiden suunnittelun lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä edistäväksi sekä pedagogisen suunnittelun, havainnoinnin, dokumentoinnin ja arvioinnin kokonaisuuden.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Lapsiryhmän päivärytmi, rakenteet ja pedagoginen toiminta sekä henkilöstön työnjako suunnitellaan sellaiseksi, että se tukee jokaista lasta arjessa. Rakenteellinen tuki viittaa esimerkiksi ryhmäkoon pienentämiseen tai henkilöstöresurssin kasvattamiseen tai muuttamiseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022; Heiskanen ym. 2022). Ryhmässä saattaa tällaisessa tilanteessa toimia avustavaa henkilökuntaa tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Ryhmäkokoja saatetaan pienentää laskennallisia kertoimia muuttamalla. Tällöin lapsi saatetaan sijoittaa ryhmässä esimerkiksi kahden lapsen paikalle, jolloin lapsiryhmän koko pienenee. Hoidollinen tuki sisältää lapsen tarvitseman avun esimerkiksi lääkinnän tai apuvälineiden osalta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022; Heiskanen ym. 2022). Sosionomin osaaminen näyttäytyy varhaiskasvatuksen arjessa tuen muotojen osalta erityisesti rakenteellisten ja pedagogisten ratkaisujen suunnittelussa ja toteutuksessa.

LOPUKSI

Sosionomin asiantuntijuuden ja osaamisen tunnustaminen ja tunnistaminen tuovat varhaiskasvatuksen muuttuvaan ja moninaistuvaan työhön runsaasti mahdollisuuksia. Varhaiskasvatuksen moniammatillisissa tiimeissä suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään laadukasta varhaiskasvatusta silloin, kun henkilöstön erilaiset työnkuvat tiedostetaan ja valjastetaan koko tiimin ja lapsiryhmän käyttöön. Yhteinen ymmärrys arjen pedagogiikasta mahdollistaa yhteistyön tekemisen (Salonen & Roos, 2021). Pedagogisen toiminnan monipuolisuus ja kokonaisuus näyttäytyvät parhaimmillaan varhaiskasvatuksen arjessa laadukkaan moniammatillisen yhteistyön voimavaroina. Tiimeillä ja yksiköillä on yhteinen päämäärä, jonka saavuttamiseen liittyvää prosessia arvioidaan säännöllisesti ja josta koko yhteisö on tietoinen. Yhteiset keskustelut hyödynnetään keskinäisen oppimisen areenoina ja arjen rakenteita hiotaan vastaamaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman asettamien tavoitteiden mukaisiksi.

Sosionomin asiantuntijuus perheiden palveluohjauksen ja monialaisen yhteistyön suhteen on ensiarvoisen tärkeä osa kasvatusyhteistyötä ja moniammatillisen tiimin keskinäistä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen arjessa sosionomin työ painottuu kuitenkin lapsiryhmän ohjaamiseen. Sosionomilla on laaja-alaista osaamista lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tukemisessa (Nivala & Rönkkö 2022). Sosionomi vahvistaa varhaiskasvatuksen moniammatillisen tiimin osaamista lapsen sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen osalta sekä ryhmädynamiikkaan liittyvissä kysymyksissä. Tätä sosiaalipedagogista osaamista tuleekin painottaa ja selkeyttää, kun sosionomin työnkuvaa muotoillaan ja jäsennellään.

Lähteet

Alila, K. 2022. Lainsäädännöllinen kehys tuen uudistukselle varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.), Pienet tuetut askeleet, Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heiskanen, N., Pyökkimies, M. & Syrjämäki, M. 2022. Lapsen tuen prosessi ja pedagoginen jatkumo. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.), Pienet tuetut askeleet, Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helminen, J. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomi – osallistavan työn ja verkostotyön asiantuntija. Teoksessa Lund, V. & Väliaho, P. (toim.). Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen. Laurea-ammattikorkeakoulu: Laurea Julkaisut 162, 16-22. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-609-9>

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-487-0>

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Nivala, E. & Rönkkö, S. 2022. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.). Varhaiskasvatuksen asiantuntijat, Yhteistyössä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. 2021. Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-829-8>

Parrila, S. & Fonsén, E. 2016. Pedagogisen johtamisen prosessi. Teoksessa Parrila, S. & Fonsén, E. (toim.), Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Roos, P. & Salonen, T. 2021. Lastenhoitajan rooli varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiimissä. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.), Varhaiskasvatuksen asiantuntijat, Yhteistyössä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Suvanto, M., Liinamaa, T. & Ukkonen-Mikkola, T. 2021. Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen asiantuntijuus ja osaaminen. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.), Varhaiskasvatuksen asiantuntijat, Yhteistyössä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Ukkonen-Mikkola, T. & Fonsén, E. 2018. Researching Finnish early childhood teachers' pedagogical work using Layder's research map. *Australasian Journal of Early Childhood* 43 (4), 48–56.

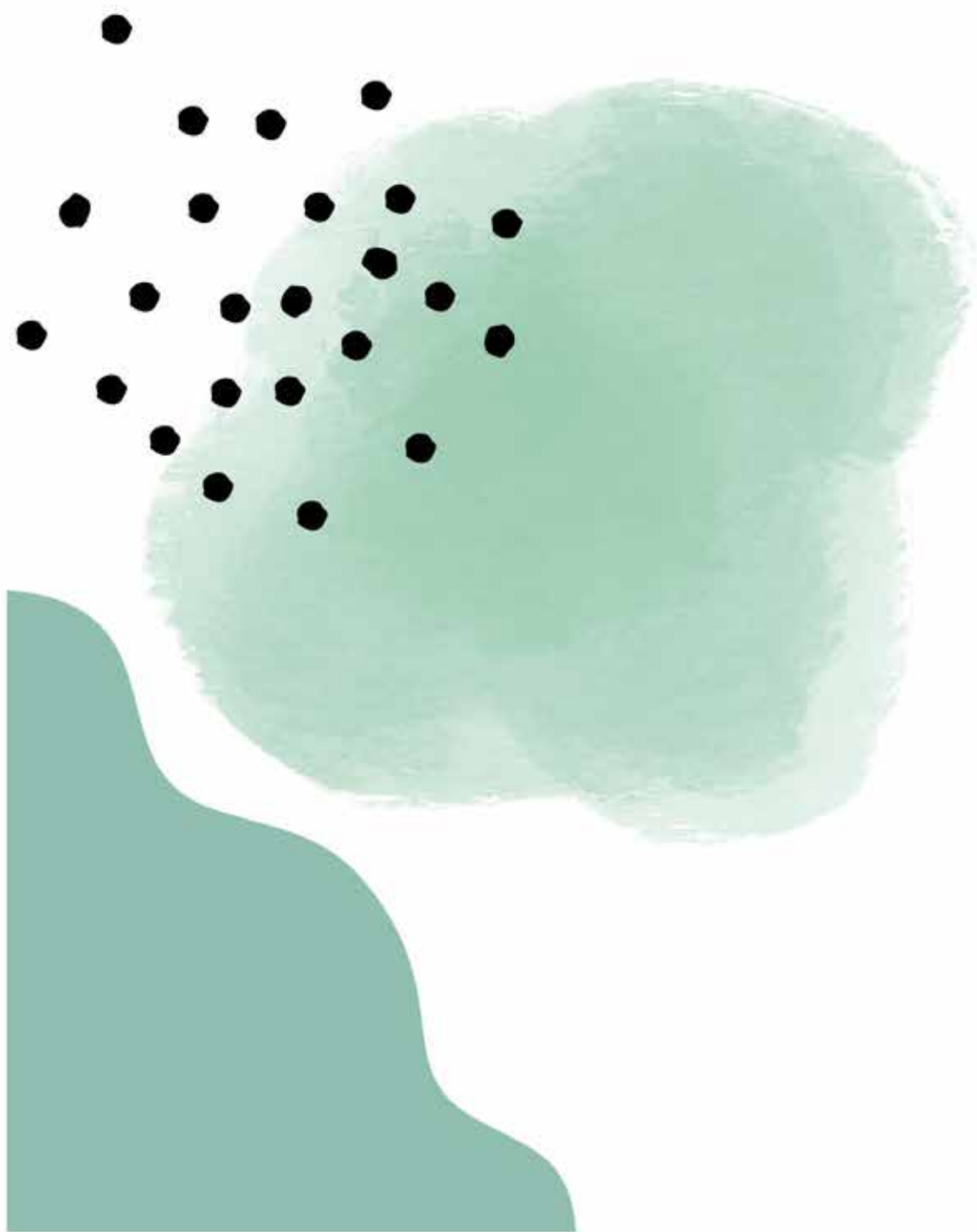
Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. 2020. Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus? Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 18 (4), 323-339. <https://doi.org/10.37455/tt.89217>

Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R., Wallin, O. & Kinnunen, P. 2021. Kohti muuttuvaa moniammatillisuutta. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.), Varhaiskasvatuksen asiantuntijat, Yhteistyössä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Varhaiskasvatustilasto 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus: Määräykset ja ohjeet 2022: 2a. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Yliniemi, R. 2020. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työ päiväkodissa. Teoksessa Himanen, S. & Kukkonen, H. (toim.). Huikea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa: sosionomiksi oppimista ja opinnollistamista mentorin tuella. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja B. Raportteja 12, 28-39. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-53-3>

Varhaiskasvatuksen sosionomien kehkeytyvä tehtäväkuva AMK-opinnäytetöissä

Eeva-Maria Miettinen, Piia Roos ja Petteri Väkiparta

VERTAISARVIOITU: Saapunut 2.11.2022; Muokattu: 8.3.2023; Hyväksytty 24.3.2023; Julkaistu: 5.4.2023.

ASISANAT: varhaiskasvatuksen sosionomi, tehtäväkuva

JOHDANTO

Sanotaan, että mikään muu ei ole pysyvää, paitsi muutos. Tämä sanonta on osoittautunut todeksi viime vuosina suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen laatua on pyritty vahvistamaan monin eri tavoin laajoilla uudistuksilla. Tavoitteet ovat olleet perusteltuja, mutta toimeenpanon hetkellä ei ole ollut mahdollista ennustaa niiden todellisia vaikutuksia. Osa uudistuksista on kohdentunut varhaiskasvatuksen sosionomeihin, joiden asema herättää tällä hetkellä paljon epätietoisuutta niin varhaiskasvatuksen opiskelijoiden kuin ammattilaistenkin keskuudessa. Tarkemmalle kuvaukselle ja analyysille sosionomien osaamisesta sekä siitä, miten se asemoituu suhteessa varhaiskasvatustyössä tarvittavaan osaamiseen, on tarvetta (Yliniemi 2020, 33).

Isoin uudistus varhaiskasvatuksen sosionomien kannalta on ollut opettajien ja sosionomien ammattinimikkeiden ja pätevyysien erottaminen. Varhaiskasvatuksen uudet ammattinimikkeet mainittiin ensimmäisen kerran 2017 Opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamassa ”Tiekartta” -selvityksessä (Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017) ja lain voiman ne saivat 2018 (Varhaiskasvatustalaki 540/2018). Hetken aikaa varhaiskasvatuksen sosionomi oli ammatti, johon valmistuessaan ei voinut tietää mistä tehtävistä työ koostuu. Tämä seurauksena sosionomit tipahtivat tyhjän päälle ja heidän roolinsa osana moniammatillista tiimiä jäi roikkumaan ilmaan. Sen sijaan varhaiskasvatuksen opettajien ja hoitajien tehtäväkuva on säilynyt koko ajan melko selkeänä (Yliniemi 2020, 34).

Tämä jo pitkään kestänyt keskeneräisyys on aiheuttanut epävarmuutta, joka on heijastunut jo ammattiin valmistuneiden sosionomien ohella alalle opiskelevien keskuuteen. Sosionomiopiskelijoiden kiinnostus varhaiskasvatusta kohtaan onkin laskenut rajusti viimeisinä vuosina (Piirainen 2022). Varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusta tarjoavat ammattikorkeakoulut, ammattiliitto Talentia ja ammattikorkeakoulujen

rehtorineuvosto Arene pyrkivät osaltaan lisäämään alan vetovoimaisuutta tekemällä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista tunnetuksi, ja korostamalla sen merkityksellisyyttä moniammatillisissa tiimeissä.

Uudet ammattinimikkeet toivat tarpeen määrittellä eri koulutustaustojen tuottamaa yhteistä ja eriytyntä osaamista (Karila 2021, 77, 80-84). Samalla käynnistyi keskustelu siitä, miten uudet tehtävänkuvat asettuvat suhteessa toinen toisiinsa ja millaista palkkaa niistä maksettaisiin. Opettajien ja sosionomien ammattinimikkeiden eriyttäminen on ollut monien mielestä tervetullut muutos (esim. Karila ym. 2017), koska tämän myötä eri koulutusten tuottamaa osaamista on helpompi huomioida työtehtävien tasolla. Eron tekeminen saatetaan kuitenkin helposti tulkita arvottomiseksi ja se voi johtaa tarpeettoman ammattinimikehierarkian muodostumiseen (Nivala & Rönkkö 2021, 128). Kaikkia tarvitaan, jotta laadukas varhaiskasvatus toteutuu (Järvinen 2022, 9).

Jotta kaikki ammattiryhmät kokevat jatkossakin arvotusta ja saavat mahdollisuuden hyödyntää osaamistaan tarvitaan kaikkien kolmen ammattiryhmän (opettaja, sosionomi ja lastenhoitaja) näkökulmasta tuotettua tutkimustietoa (esim. Yliniemi 2020, 38). Ilman tutkimusperustaisia argumentteja on ääntään vaikea saada uskottavasti kuuluviin (Roos & Salonen 2021, 109). Varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimike on hyvin tuore ja tutkimusperustaisen tiedon vähäisyyden lisäksi heistä on ylipäättään kirjoitettu vähän. Tästä seuraa se, että varhaiskasvatuksen sosionomien näkökulman esiin nostavia kannanottoja tai puheenvuoroja on vielä toistaiseksi vaikea kiinnittää osaksi laajempaa ja teoreettisempaa viitekehystä.

VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN TEHTÄVÄNKUVA

Tehtäväkuvan laatimisen eteneminen

Monia kysymysmerkkejä on siis ollut ilmassa liittyen varhaiskasvatuksen ammattinimikkeiden uudistamiseen. Vaikka tilanne on ollut jännitteinen (Rintakorpi & Holmikari 2021, 242; Yliniemi 2020, 34), niin asioissa on päästy eteenpäin. Yhteisen ymmärryksen löytyminen eri koulutusten tuottaman osaamisen eriyttämisen tarpeellisuudesta on ollut hieno saavutus ja nyt on aika liikkua eteenpäin.

Yksi tärkeä askel on varhaiskasvatuksen sosionomien tehtäväkuvan laatimiseen liittyvien linjausten ja ohjeistusten tekeminen. Niiden laadinnassa on eri toimijoiden välillä ollut matkan varrella erilaisia odotuksia. Alkuun työmarkkinakeskusjärjestö KT Kuntatyönantajat (jatkossa KT) vastuutti kuntia laatimaan varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvan, kun taas kunnat odottivat KT:lta raameja ja ohjeistuksia, tai valmista tehtäväkuvaa. Ammattikorkeakouluilta toivottiin kannanottoja asiaan.

Tärkeä vaihe tehtäväkuvan määrittelyssä oli keväällä 2022, jolloin neuvoteltiin Kunta-alan yleinen työ- ja virkaehtosopimus 2022–2025 (jatkossa KVTES). Sen myötä varhaiskasvatuspalvelujen palkkahinnoitteluun määriteltiin uusi palkkahinnoittelukohta varhaiskasvatuksen sosionomille ja samalla tehtäväkohtainen palkka. Aiemmin tehtävä oli ollut palkkahinnoittelun ulkopuolinen. KVTES:n mukaan varhaiskasvatuksen sosionomin päätehtävä muodostuu lasten kasvatuksen tehtävistä. Lisäksi tehtäviin kuuluu muun muassa lasten ja perheiden palveluiden yhteensovittaminen, yhteistyö perheiden kanssa sekä monialainen yhteistyö (KT 2022).

Erityisesti näiden neuvottelujen jälkeen kunnat ja kaupungit ovat alkaneet laatia KVTESin ohjeisiin perustuen tehtäväkuvia varhaiskasvatuksen sosionomille. Tehtäväkuvaa ohjaa myös varhaiskasvatuslaki (540/2018), jonka esitöissä sosionomin tehtäväkuvaa kuvataan seuraavasti: ”Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvassa näkyisi etenkin sosionomin koulutuksen tuottama osaaminen moniammatillisen yhteistyön sekä varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluitten yhteistyön rakenteiden toteuttami-

nessa, perheiden palveluohjauksessa sekä perheiden kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa” (HE 40/2018).

Varhaiskasvatustalaki antaa työnantajille reilusti tilaa muovata varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan työn tarpeita vastaavaksi. Laaditut tehtäväkuvat ovatkin tarkkuudeltaan vaihtelevia. Muutamissa kannanotoissa (mm. Talentia 2022, Yliniemi 2020) onkin nostettu esiin ehdotus valtakunnallisesti yhtenäisen tehtäväkuvan laatimiselle, koska paikallisen tason määritelmässä saattaa syntyä liikaa hajontaa tai toisaalta paikalliset tarpeet jäävät liian vähäiselle huomiolle. Yksi vaihtoehto voisi olla se, että varhaiskasvatuksen tehtäväkuvat muotoiltaisiin samaan tapaan kuin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022) rakentuu eli yhteisessä valtakunnallisessa linjauksessa olisi määritelty myös se, mitä paikallisesti tulee päättää tehtäväkuvaa koskien.

Tehtäväkuvan yleisiä reunaehtoja

Tehtäväkuvien yleisten reunaehtojen tarkastelu auttaa ymmärtämään varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvan laatimisen prosessia. Tässä artikkelissa keskitytään kunnalliseen virka- ja työehtosopimukseen tehtäväkuvien laadinnan raamittajana.

Tehtäväkuva on työntekijän tehtäväkohtaisen palkan määrittämisen perusta, ja tehtäväkuva tarvitaan tehtävien vaativuuden arviointiin (TVA). Tehtäväkuvaus on rakenteeltaan selkeä ja yksinkertainen ja kuvaa keskeiset tehtäväkokonaisuudet. Tehtäväkuvauksesta selviää tehtävän tarkoitus, tavoitteet ja sisältö (tehtävät ja toiminnat). Tehtäväkuvauksesta tulisi saada vastaus kysymyksiin: mitä tehtävässä tehdään, kenelle/ mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään. (KT 2013.)

Hyvässä tehtäväkuvassa tehtävät kuvataan objektiivisesti ja kuvauksessa keskitytään vaativuuden olennaisiin tekijöihin. Kuvauksessa pyritään erillisyyteen, eli tehtävä erotetaan tekijästään. Tehtäväkuvat tulee tehdä samoin periaattein, jotta ne ovat yhteismitallisia, ja kuvausten tulee olla kaikkien tahojen hyväksyttävissä ja niitä tulee voida muuttaa tehtävien muuttuessa. Tehtäväkuvan laadinnassa tulee huomioida seuraavat tehtävän vaativuustekijät: 1. osaaminen (esim. koulutus ja työkokemus), 2. tehtävän vaikutukset ja vastuu (esim. perheiden ja lasten moninaisuus), 3. yhteistyötaidot (esim. vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot), 4. vuorovaikutus (esim. viestintä) sekä 5. työolosuhteet (esim. psyykkiset ja fyysiset). (KVTES 2020, luku 2)

Tehtäväkuvauksen laatiminen on työntekijän ja esihenkilön välinen vuorovaikutuksellinen prosessi, joka voidaan toteuttaa yhdessä keskustellen tai siten, että joko esihenkilö tai työntekijä laatii pohjan yhtenäisten ohjeiden perusteella. Tehtäväkuva tarkistetaan ja täydennetään yhdessä, ja esihenkilö tarkastaa ja hyväksyy kuvauksen sekä huolehtii tehtäväkuvien laadinnan yhtenäisyydestä. Tehtäväkuvat voi laatia myös sitä varten perustettu ryhmä. Ryhmän tehtävänä on valmistella, kehittää ja seurata tehtäväkuvien laatimista sekä pyrkiä ratkaisemaan mahdolliset paikalliset kiistat. (KT 2013.) Esimerkiksi Tampereen seutukuntien varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva on laadittu työryhmässä, jossa oli varhaiskasvatuksen edustajia eri kuntaorganisaatioiden eri tasoilta.

Tehtäväkuvan subjektiivisuus

Viralliset tehtäväkuvat antavat yleisen raamin kullekin ammattiryhmälle. Tehtäväkuvan kautta rakentuu tietoisuus siitä, millaista osaamista työssä odotetaan ja miten työ konkretisoituu erilaisten tehtävien tasolle. (Esim. KT 2013.) Tämä vaikuttaa monin tavoin ammatti-identiteetin rakentumiseen (Roos 2023, 25). Tehtäväkuvaa ei kuitenkaan pidä ymmärtää vain jonakin byrokraattisena tai hallinnollisena linjauksena, vaan on tärkeää tiedostaa myös siihen liittyvä subjektiivinen ulottuvuus. Toisin sanoen se, miten yksittäinen työntekijä määrittää työtään ja samalla itseään tehtäväkuvan kautta.

Liikuttaessa lähemmäksi konkreettista työn tekemistä tiimitasolla tehtäväkuvat määrittyvät selkeämmin erilaisten vastuiden kautta. Kuten Nivala ja Rönkkö toteavat (2021, 128), tiimityön perusta on sekä oman että muiden tiimin jäsenten osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen eli vastavuoroinen asiantuntijuuden kunnioittaminen. Jokainen tiimi on oma uniikki yhteisönsä, joten se, mistä tehtävistä yksittäisen ammattilaisen työ lopulta koostuu, saattaa vaihdella hyvinkin paljon. Parhaimmillaan tiimitasolla tapahtuva tehtävien ja vastuiden määrittely tarkoittaa kaikkien osaamisen hyödyntämistä. Koulutusten tuottaman osaamisen rinnalla on tärkeää huomioida jokaisen ammattilaisen henkilökohtaisia vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita (Ahonen & Roos 2019, 129).

Nyt tehtäväkuvat määrittyvät melko yleisinä varhaiskasvatustalon (540/2018) tavoitteiden perusteella. Olisiko tämän rinnalla tarpeen määritellä myös niin sanottuja tarvelähtöisiä tehtäväkuvia? Pohtia siis sitä, mitä tarpeita yksittäisillä lapsiryhmillä tai työyhteisöillä on riippuen esimerkiksi siitä, missä ne sijaitsevat, mitä kulttuureita niissä on edustettuna ja millaisia perheiden sosioekonomiset taustat ovat. Lapsiryhmän tarpeiden huomioimisen kautta määrittäyty osittain myös se, millaista osaamista tarvitaan ja mitä tämä osaaminen tarkoittaa työtehtävien tasolla.

On ilmiselvää, miten suuri merkitys varhaiskasvatuksen sosionomien tehtäväkuvalla on heidän ammatti-identiteettinsä rakentumiselle ja samalla vastuiden jakautumiselle moniammatillisissa tiimeissä. Tehtäväkuvan kautta tehdään myös tulkintoja työn arvotuksesta. Jo työssä olevien sosionomien kokemuksen ohella on tärkeää tiedostaa, miten tehtäväkuva ja sen pohjalta määrittyvä palkkaus vaikuttaa sosionomiopiskelijoiden kiinnostukseen varhaiskasvatustyötä kohtaan. Opiskelijoiden kokemuksen pohtiminen on äärimmäisen tärkeää tilanteessa, jossa yleinen kiinnostus varhaiskasvatustyötä kohtaan on laskenut ja pätevistä henkilöstöstä on pulaa kauttaaltaan (esim. Uusi-Kraapo 2022).

VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN TEHTÄVÄNKUVA AMK-OPINNÄYTETÖISSÄ

Opinnäytetöiden tiivistelmät aineistona

Ammattikorkeakouluista valmistuvat sosionomit jäävät usein marginaaliin tutkimusperustaisessa kirjallisuudessa, koska tutkimusta tehdään painotetusti yliopistoissa. Erityisen ongelmallista tämä on varhaiskasvatuksen sosionomien kohdalla, koska uutena ammattiryhmänä heistä ei vielä ole juurikaan tieteellistä tutkimusta. Kuten edellä on todettu, ilman tutkimusperustaisia argumentteja ääntään on vaikea saada kuuluviin (Roos & Salonen 2021, 109). Eri ammattiryhmien osaamisprofileja tarkastelevalle tutkimukselle on ylipäättään tarvetta (OKM 2021, luku 3.5), samoin opettajia ja sosionomeja kouluttavien korkeakoulujen rajoja ylittävälle tutkimukselle (Rintakorpi & Holmikari 2021, 250).

Artikkelissamme hyödynnetään sitä olemassa olevaa tietoa, jota AMK-opinnäytetöistä on löydettävissä. AMK-opinnäytetyöt heijastelevat monipuolisesti kentällä käytävää keskustelua, ja opinnäyteprosessit vaikuttavat vahvasti varhaiskasvatuksen sosionomien ammatti-identiteetin rakentumiseen. Virallisten tehtäväkuvien rinnalla varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva kehkeytyy prosessissa. Siihen vaikuttaa sosionomien koulutuksen kautta kertyvä osaaminen, sosionomien aktiivinen kehittämistyö sekä hallinnollinen ja työn organisointiin liittyvä näkökulma. Etulinjassa ovat ensimmäiset valmistuvat varhaiskasvatuksen sosionomit, jotka toimivat edelläkävijänä suhteessa omaan tehtäväkuvaansa, ammatti-identiteettiinsä ja päiväkotien moniammatillisten tiimien sisäiseen työnjakoon.

Artikkelissa empiirisenä aineistona käytettiin niiden Theseus-tietokannasta löytyvien ammattikorkea-

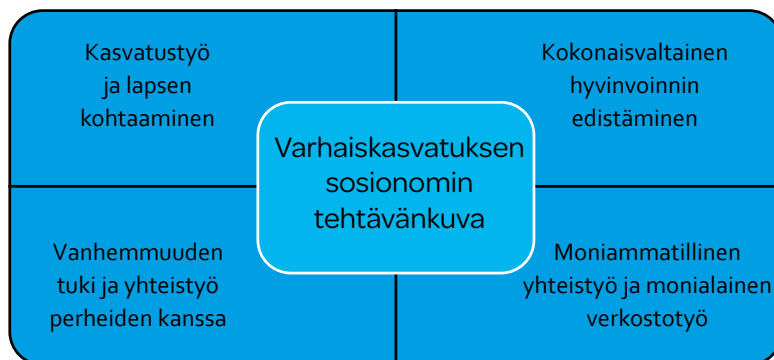
koulujen opinnäytetöiden tiivistelmiä, joissa on tarkasteltu varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa. Katsauksen tiedonhaku toteutettiin elokuun lopussa 2022, ja koska varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimike mainittiin ensimmäisen kerran virallisissa asiakirjoissa vuonna 2017 (Karila ym.), opinnäytetyökatsaus rajattiin alkamaan vuodesta 2017. Tiedonhaussa käytettiin ”varhaiskasvatuksen sosionomi”, ”varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa”, sekä ”varhaiskasvatuksen sosionomi” JA tehtävänkuvaa” hakusanoja. Haussa löytyi 177 vastaavuutta, sisältäen opinnäytetöitä ja muita julkaisuja. Tästä joukosta karsittiin ensin pois muut julkaisut ja aineistoksi valittiin hakukriteerit täyttäneistä opinnäytetöiden tiivistelmistä ne, joissa tarkasteltiin varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa ja/tai osaamista. Lopulliseen analyysiin tuli mukaan yhteensä 16 opinnäytetyön tiivistelmää.

Tiivistelmät analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistosta etsittiin sosionomin tehtävänkuvaa määrittäviä katkelmia. Aineisto pelkistettiin ilmiöitä kuvaaviksi näytteiksi, jotka taulukoitiin. Pelkistettyjä ilmauksia tiivistettiin alaluokiksi ja alaluokkia yhdistettiin edelleen yläluokiksi. Yläluokat järjestettiin kokoavien käsitteiden avulla kuvaamaan sitä, millaisena varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa näyttää aineistossa.

Tiivistelmien mukaan opinnäytetöille oli tyypillistä tarkastella varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa laadullisen tutkimuksen keinoin, menetelmien painoutuessa haastatteluihin ja sähköisiin kysymyksiin. Tulevaisuusverstaata oli myös käytetty aineiston tuottamisen menetelmänä. Otannat olivat pääsääntöisesti hyvin pieniä. Aineiston tuottamiseen oli osallistunut monipuolisesti varhaiskasvatuksen henkilöstöä koulutustaustaa erittelemättä; varhaiskasvatuksessa työskentelevät sosionomit, sosionomiopiskelijat sekä varhaiskasvatuksen johtajat. Tiivistelmistä kävi selkeästi ilmi opinnäytetöihin osallistuneiden kokemus varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan epäselvyydestä ja keskeneräisyydestä sekä huoli ja pohdinta varhaiskasvatuksen sosionomin mahdollisuuksista tasavertaiseen rooliin osana moniammatillista työyhteisöä.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan osa-alueet

Opinnäytetöiden tiivistelmissä varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja tehtäväkuva kietoutuivat vahvasti toisiinsa. Aineistossa on pääsääntöisesti kuvattu varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa suhteessa muuhun varhaiskasvatuksen henkilökuntaan erityisyyden ja erojen kautta, yhteisen osaamisen ja tehtäväalueen jäädessä vähälle huomiolle. Aineiston mukaan sosionomien tehtäväkuviissa korostuu selkeästi sosiaalialan ja palvelujärjestelmän asiantuntijuus perheiden parissa tehtävän työn ohella. Aineistosta jäsentyy varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa neljä eri osa-alueetta (kuvio 1).

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan osa-alueet opinnäytetöiden tiivistelmissä. Miettinen, Roos & Väkiparta 2023.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaan liittyvässä julkisessa keskustelussa tälle uudelle ammattiryhmälle tarjoillaan vahvasti roolia perhetyössä, sekä monialaisessa verkostotyössä, mikä näkyy vahvasti myös tässä aineistossa. **Vanhemmuuden tuki ja yhteistyö perheiden kanssa** sisältävät kasvatusyhteistyötä, palveluohjausta ja perhetyötä. **Moniammatillisella yhteistyöllä** tarkoitetaan sosionomin roolia osana moniammatillista työyhteisöä ja omaa tiimiä, kun taas **Monialaisen verkostotyön** tehtävällä tarkoitetaan varhaiskasvatusyksikön ulkopuolelle suuntautuvaa yhteistyötä esim. lastensuojelun kanssa.

Edellä mainitut osa-alueet painottuvat aineistossa, josta kuitenkin nousee esiin myös varhaiskasvatuksen perustehtävään ja moniammatillisen tiimin yhteiseen tehtävään jäsenyvä kasvatusyhteistyö ja hyvinvoinnin edistäminen. **Kasvatustyö ja lapsen kohtaaminen** muodostuvat aineiston mukaan seuraavista osa-alueista: osallistuminen opetukseen, kasvatukseen ja hoitoon, toiminnan suunnittelu, ohjaaminen ja arviointi, osallisuuden edistäminen, yhteisöllisyyden tukeminen, lapsen edun ja oikeuksien edistäminen ja varhaiskasvatussuunnitelmat. **Kokonaisvaltainen hyvinvoinnin edistäminen** koostuu aineistossa sosiaalisten taitojen ja yhdenvertaisuuden edistämisestä, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden ehkäisystä ja varhaisesta tukemisesta.

VETOVOIMAINEN VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIN TYÖ JA KOULUTUS

Hallituksen esityksen (HE 40/2018 vp, 101) mukaisesti varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvassa tulisi näkymään erityisesti sosionomikoulutuksen tuottama osaaminen moniammatillisen yhteistyön rakenteiden toteuttamisessa, perheiden palveluohjauksessa, kasvatusyhteistyössä ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Tarkastellussa aineistossa korostuvat juuri nämä tehtävät, ja erityisesti osaamisen ja tehtäväkuvien erityisyys ja erilaisuus. Esityksen mukaisen tehtäväkuvan haasteena on varhaiskasvatuksen sosionomin paikantaminen lapsiryhmän ulkopuolelle suuntautuvaan toimintaan.

Aineistosta tarkasteltiin, millainen kuva varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvasta piirtyy, mutta keskeiseksi johtopäätökseksi nouseekin se, mitä ei aineistossa tuotu esiin yhtä vahvasti, eli varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmien *yhteinen* osaaminen ja tehtävä. OKM:n osaamisprofiilijaoston esityksessä yhteistä osaamista on kuvattu viidellä ulottuvuudella: eettinen osaaminen, toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan liittyvä osaaminen, varhaiskasvatuksen osaaminen, yhteistyöosaaminen ja vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen, sekä jatkuvaan kehittämiseen liittyvä osaaminen (Karila 2021, 77).

Arenen (2017) raportin mukaan sosionomit edistävät varhaiskasvatuksessa lasten kasvua ja kehitystä, eikä korostetusti vain perheiden hyvinvointia. Lisäksi Arene (2017) korostaa sitä, että päiväkodissa sosionomin työn pääpaino tulee olla lapsiryhmässä. Tässä artikkelissa hyödynnetyn aineiston mukaan tehtäväkuvien osa-alueet *Kasvatustyö ja lapsen kohtaaminen* sekä *Kokonaisvaltainen hyvinvoinnin edistäminen* sijoittuvat selkeästi tähän yhteisen osaamisen kenttään.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssien (Arene 2017) mukaan sosionomin yhteiskunnallinen ja yhteiskuntatieteellinen osaaminen tuovat heille kuitenkin erityistä osaamista esimerkiksi huono-osaisuuden ennaltaehkäisyyn, lapsen oikeuksien toteutumiseen ja varhaiseen tukemiseen. Analyysin johtopäätöksensä voidaan todeta, että jatkossa on syytä kiinnittää huomiota yhteiseen tehtävään sen sijaan, että tarkasteltaisiin eri ammattiryhmien eroja ja erityisyyttä, sekä jäsentää sosionomin osaamista ja työtä lapsiryhmässä. Yhteisen tehtävän ja lapsiryhmään kiinnittyvän työn jäsentämisellä voi olla erittäin keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen sosionomien ammatti-identiteetin ja ammatillisen itsetunnon kehittymiselle.

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvan määrittelemättömyys on tuottanut epävarmuutta ja hämmennystä. Yksi konkreettinen osoitus epävarmuudesta on se, että sosionomien kiinnostus varhaiskasvatustyötä kohtaan on vähentynyt merkittävästi. Tämä on nähtävissä erittäin selkeästi sosionomiopiskelijoiden keskuudessa. Valtakunnallisen ammattikorkeakoulujen varhaiskasvatusverkoston (Arene, tulossa) mukaan varhaiskasvatuksen opinnot valinneiden opiskelijoiden määrä on ollut laskussa useassa ammattikorkeakoulussa. Esimerkiksi tällä hetkellä Tampereen ammattikorkeakoulussa (TAMK) sekä päivä- että monimuoto-opiskelijoista varhaiskasvatuksen opinnot valinneiden opiskelijoiden määrä on pudonnut 20 prosentista kymmeneen prosenttiin varhaiskasvatuslain muutoksen jälkeen. Vastakkaisena ilmiönä tälle kiinnostuksen laskulle on jo valmistuneiden sosionomien osoittama kiinnostus tehdä varhaiskasvatuksen opinnot (60 op) avoimen ammattikorkeakoulun kautta ja saada näin varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyys.

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 27§) määritellään varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyyden muodostuvan perehtymisestä varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan. Sosiaalipedagogiikkaa ei kuitenkaan mainita tarkastellussa aineistossa kuin yhdessä tiivistelmässä. Sosiaalipedagoginen työote tukee varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja sosiaalipedagogiikan keskeiset periaatteet, kuten osallisuus, yhteisöllisyys ja pedagoginen suhde, ovat luonteva perusta varhaiskasvatukselle (Nivala & Ryyänen 2019, 237-239; Nivala & Rönkkö 2021, 136). Sosiaalipedagogisen ymmärryksen syventäminen niin sosionomeilla kuin moniammatillisessa tiimissä voisi olla yksi merkityksellinen keino jäsentää tehtäväkuvia niin erityisen kuin yhteisen osaamisen alueilla.

Kokonaisuudessaan tehtäväkuvan eri osa-alueet linkittyvät vahvasti toisiinsa, ja varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaa kuvaakin hyvin sillonrakentajuus eri toimijoiden välille esimerkiksi palveluohjauksen keinoin. Palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen ja verkostotyön taidot liittävät lapset, perheet ja ammattilaiset toisiinsa lapsen etua turvaten. Toisaalta sosiaalipedagoginen työote varhaiskasvatuksen sosionomin teoreettisena viitekehyksenä rakentaa siltaa myös sosiaalisen ja pedagogisen välille sitoen yhteen sosionomin erityisosaamisen ja moniammatillisen tiimin yhteisen tehtävän.

Tulevaisuudessa ammattikorkeakoulujen täytyy tarkastella opetussuunnitelmiaan, jotta niillä pystytään vastaamaan varhaiskasvatuksen muuttuviin työelämätarpeisiin. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit rakentuvat koko sosionomitutkinnosta, painottuen varhaiskasvatuslaissa (540/2018) mainittuihin varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoihin. Sosionomikoulutus tarjoaa laajan osaamispohjan niin lapsiryhmässä, perheiden parissa kuin monialaisissa verkostoissa tehtävään työhön. Moniammatillisten tiimien työhön täytyy luoda rakenteita, jotka tukevat tiimin jäsenten keskinäistä ymmärrystä toistensa työotteista. Opinnoissa on tärkeää tehdä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja toisen asteen oppilaitosten kesken, jotta valmistuvat varhaiskasvatuksen ammattilaiset osaavat sanoittaa omaa osaamistaan, osana moniammatillista tiimiä. Jäsentyneiden tehtäväkuvien ja näihin vastaavan opetussuunnitelman avulla, voidaan nostaa varhaiskasvatuksen sosionomin työn houkuttelevuutta, saada varhaiskasvatuksen pätevyyteen tähtäävien opiskelijoiden määrä nousuun ja vastata myös alan huutavaan työvoimapulaan.

Lähteet

Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Nokia: Piia Roos Oy.

Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Viitattu 4.12.2022. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/sosionomiselvitys/>

Arene (tulossa). Kysely ammattikorkeakouluille varhaiskasvatuksen valinneiden sosionomiopiskelijoiden määräästä.

HE 40/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 9.2.2023 <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180040>

Järvinen, H-M. 2022. Sosionomit varhaiskasvatuksessa: Opas työntekijälle ja työnantajalle. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Karila, K. 2021. Varhaiskasvatuksen tutkintokoulutusten tuottama osaaminen. Teoksessa OKM Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi. Julkaisuja 2021:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-876-2>

Karila, K, Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-487-0>

KT Kuntatyönantajat. 2013. Toimiva palkkaus on kaikkien etu. KVTES-palkkausjärjestelmäopas. Helsinki. Viitattu 15.12.2022. <https://www.kt.fi/julkaisut-ja-oppaat/2013/toimiva-palkkaus-kaikkien-etu>

KT Kuntatyönantajat. 2022. Yleiskirje 5/2022. Viitattu 15.12.2022. <https://www.kt.fi/yleiskirjeet/2022/5/kvtes-2022-2025>

KVTES. 2020. Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus 2020–2021. KT Kuntatyönantajat. Viitattu 1.11.2022. <https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2020-2021>

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Nivala, E. & Rönkkö, S. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.).
Varhaiskasvatuksen asiantuntijat - yhdessä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 27-147

OKM. 2021. Varhaiskasvatusten koulutusten kehittämissuunnitelma 2021-2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-876-2>

Piirainen, E. 2022. Uusi ammattiryhmä on aloittamassa päiväkodeissa, mutta ala ei houkuttele – ”Ennustan katastrofia”, ministeri Honkonen sanoo. Yle Uutiset 14.10.2022. Viitattu 1.11.2022.
<https://yle.fi/uutiset/3-12043017/64-3-114474>

Rintakorpi, K. & Holmikari, J. 2021. Sosiaalipedagogisen osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen varhaiskasvatuksessa. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2021, vol. 22, 241–252.

Roos, P. 2023. Moniammatillinen tiimityö rakentuu jo opintojen aikana. Teoksessa L, Ahonen (toim.) Tiimin voima varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–30.

Roos, P. & Salonen, T. 2021. Lastenhoitajien rooli varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiimissä. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.). Varhaiskasvatuksen asiantuntijat - yhdessä eteenpäin. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 107–126.

Talentia 2022. Talentia esittää kriisikoukussa seitsemän ratkaisua varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaan - varhaiskasvatustalouden on muutettava. Viitattu 2.11.2022. <https://www.talentia.fi/uutiset/talentia-esittaa-kriisikoukussa-seitsemän-ratkaisua-varhaiskasvatuksen-henkilostopulaan-varhaiskasvatustalouden-muutettava/>

Uusi-Kraapo, K. 2022. Päiväkoteihin ei löydy pätevää henkilökuntaa – ”Vaikeinta on varhaiskasvatuksen opettajien saaminen”, sanoo palvelujohtaja. Yle Uutiset 27.10.2022. Viitattu 9.2.2023.
<https://yle.fi/a/74-20002515>

Varhaiskasvatustalouden laki 540/2018. Viitattu 13.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus: Määräykset ja ohjeet 2022:2a.
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Yliniemi, R. 2020. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työ päiväkodissa. Teoksessa S. Himanen & H. Kukkonen (toim.) Huikea mahdollisuus varhaiskasvatuksessa. Sosionomiksi oppimista ja oppinollistamista mentorin tuella. Tampereen ammattikorkeakoulu, 28–39.

Luettelo aineistona käytetyistä opinnäytetöiden tiivistelmistä

Coull, J. 2021. Päiväkirja varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan kehittämisestä. Laurea-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021060113268>

Eronen, H. & Tervo, H. 2019. Sosionomi päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyössä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905078078>

Hämäläinen, H. & Nieminen, A. 2022. Varhaiskasvatuksen sosionomin tulevaisuus – ajatuksia tehtävänkuvasta. Laurea-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022061818906>

Ilmonen, A., Ristimäki, T. & Salomaa, J. 2021. ”Parastahan olisi, jos varhaiskasvatus saisi omia perheohjaajia päiväkoteihin”: tutkimus varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyöstä Vaasassa. Vaasan ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021111520301>

Karjalainen, S. & Lappalainen, S. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin uusi rooli varhaiskasvatuksessa: varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaus. Karealia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021121025084>

Kianen, H. 2021. Ikaalisten varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä lapsiryhmässä työskentelevän varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvasta. Hämeen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021052410846>

Kuoppala, J. & Soidinaho, E. 2019. ”No se vaatii sitä pedagogista osaamista, mut sit se vaatii toisaalta myös työkokemusta”: Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä uuden varhaiskasvatuslain määrittelemästä erityisen tuen osaamisesta ja tehtäväalueiden jakamisesta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019101619995>

Leinonen E., Lähteenmäki, M. & Soini, V. 2021. Tietoa ja näkemystä: varhaiskasvatuksessa työskentelevän sosionomin osaaminen. Turun ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021110319243>

Merivirta, R., Lehtinen, V. & Salmela, S. 2022. Varhaiskasvatuksen sosionomi osana lähtiimiä: näkemyksiä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta. Turun ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022052712525>

Salonen, H. & Vainio-Oja, T. 2019. Keskustelusta kehittämiseen, kehittämisestä käytäntöön: johtajan rooli ammatillisen toimijuuden tukijana varhaiskasvatuksessa. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019120123772>

Saukko, K. 2019. Varhaiskasvatuksen syventävät ammattiopinnot suorittaneiden sosionomien (AMK) urapolku. Centria-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201903143089>

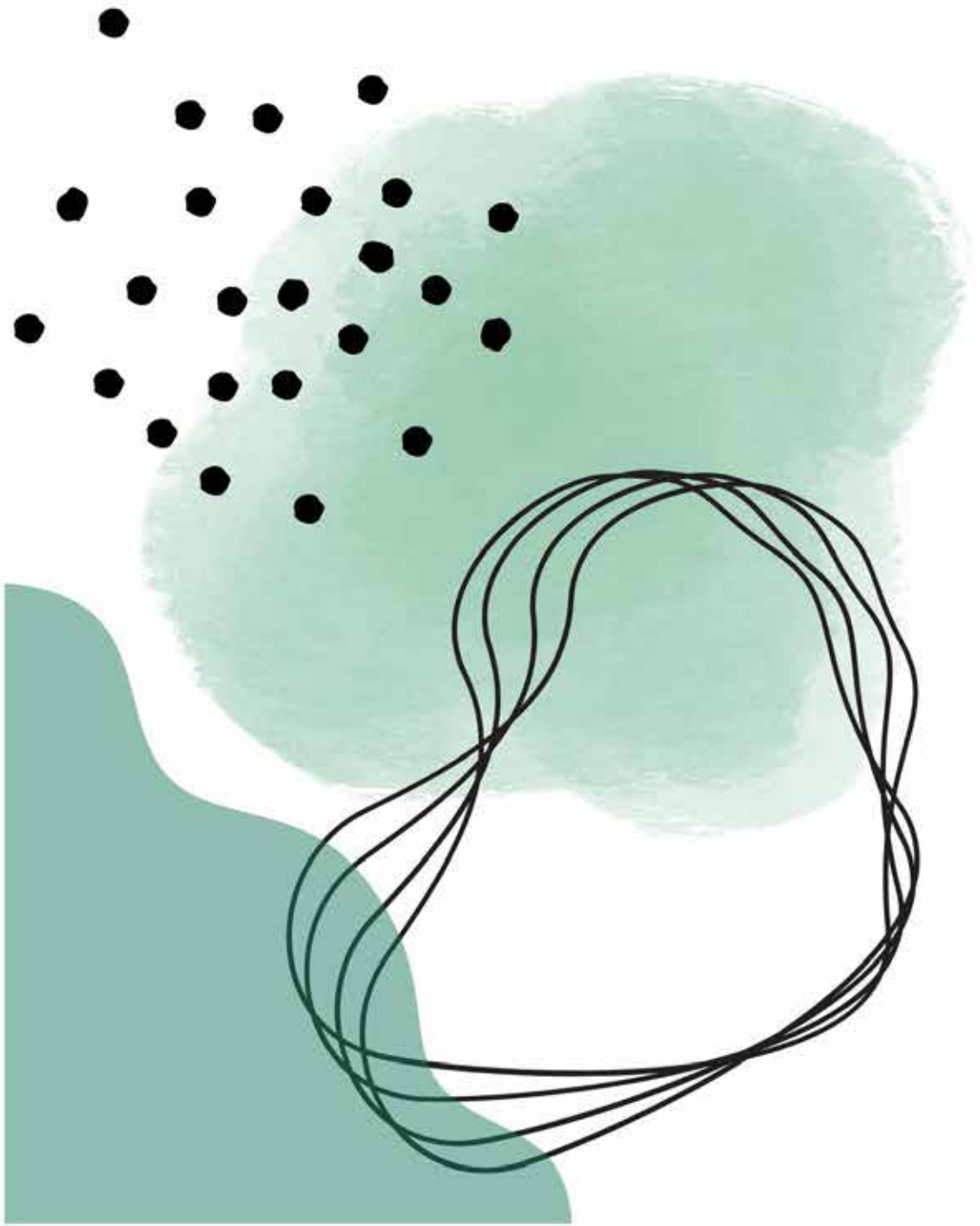
Smolander, M. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin työn mahdollisuudet osana päiväkodin uutta henkilöstörakennetta. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021090417428>

Suomi, H. 2020. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan kartoittaminen. Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060416963>

Suurkuukka, K. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen ja työnkuva: kirjallisuuskatsaus. Hämeen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021120824614>

Turja, J. 2021. Palveluohjaus sosionomin työnkuvana varhaiskasvatuksessa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202103213645>

Väisänen, A. 2022. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan tarkastelu johtajien haastattelututkimuksena. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022052511894>

Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen sosionomien koulutuksessa

Elina Nivala ja Sofia Rönkkö

VERTAISARVIOITU: Saapunut 11.11.2022; Muokattu: 15.3.2023; Hyväksytty 24.3.2023; Julkaistu: 5.4.2023

ASIASANAT: sosiaalipedagogiikka, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatus, opetussuunnitelma

JOHDANTO

Artikkelin tavoitteena on kuvata sosiaalipedagogiikan asemaa varhaiskasvatuksen sosionomien koulutuksessa suomalaisissa ammattikorkeakouluissa. Varhaiskasvatuslain mukaan kelpoisuusvaatimuksena varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot (Varhaiskasvatuslaki 2018). Ammattikorkeakoulujen välillä on kuitenkin suuria eroja siinä, miten ”varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet” opinnot ymmärretään ja millaisista opintojaksoista ja -sisällöistä vaaditut ”vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot” käytännössä muodostuvat. Tässä artikkelissa kuvaamme, millainen asema ja millaisia sisältöjä sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneilla opinnoilla on sosionomi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelmissa.

Tarkastelemme sosiaalipedagogiikan opintojen asemaa analysoimalla suomalaisten ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmien opetussuunnitelmia. Kiinnitämme huomiota opetussuunnitelmien mainintoihin sosiaalipedagogiikasta sekä yleisissä kuvauksissa opintojen tavoitteista ja sisällöistä että opintokuvauksissa. Pyrimme ymmärtämään, onko sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen sosionomien opinnoissa jonkinlaisen viitekehyksen asemassa vai yksittäisten opintojaksojen sisältöinä. Aineiston muodostavat 20 ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelmat. Analysoimme aineiston sisällönanalyttisesti.

SOSIAALIPEDAGOGIIKKA SUOMALAISSA SOSIAALIALAN AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISSA

Sosiaalipedagogiikka on yhteiskuntatieteitä ja kasvatustieteitä yhdistävä tieteenala, jonka historia Keski-Euroopassa ulottuu 1800-luvun alkupuolelle. Suomessa se on vakiintunut yhteiskuntatieteiden alueelle kuuluvana tutkimus- ja koulutusalan sekä sosiaali- ja kasvatustieteiden työssä sovellettavana viitekehystenä ja työotteena vähitellen viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana. Toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa Suomessa ei ole erillistä sosiaalipedagogin ammattinimikettä, mutta sosiaalipedagogiikan opintoja on mahdollista suorittaa yliopistossa, ja sosiaalipedagogisia sisältöjä on ainakin kahdessa ammattikorkeakoulututkinnoissa eli sosionomi ja yhteisöpedagogi (AMK) -tutkinnoissa. Näin ollen monissa eri ammateissa ja tehtävissä on mahdollista toimia sosiaalipedagogisella työotteella, joka perustuu sosiaalipedagogiseen ajatteluun.

Yleisellä tasolla määriteltynä sosiaalipedagogiikka tarkastelee ihmisen kasvua yhteisöjen ja yhteiskunnan jäsenenä sekä toimintaa, jolla näitä sosiaalisen kasvun prosesseja tuetaan. Huomiota kiinnitetään myös ongelmiin, joita ihminen voi elämänsä varrella kohdata suhteissaan muihin ihmisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Tavoitteena on kehittää pedagogista toimintaa, jolla ongelmia voidaan ehkäistä ja korjata tukemalla esimerkiksi ihmisten osallisuutta, toimijuutta ja yhteisöllisyyttä. Lisäksi tarkastellaan kriittisesti yhteiskuntaa sekä pyritään tunnistamaan ja muuttamaan huono-osaisuutta, syrjäytymistä, eriarvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta tuottavia käytäntöjä, prosesseja ja rakenteita. Viime vuosina on vahvistunut myös laajempi ekologinen näkökulma, jossa ihminen nähdään osana muuta luontoa ja tarkastellaan tähän suhteeseen liittyvää kasvua, sen ongelmia ja muutostarpeita sekä kehitetään kasvatustoimintaa ekososiaalisen sivistyksen vahvistamiseksi. (Ks. esim. Nivala & Ryytänen 2019.)

Sosiaalipedagogiikka alkoi kehittyä tieteenalana Suomessa 1990-luvulla (Hämäläinen & Kurki 1997). Samaan aikaan rakennettiin ammattikorkeakoulujärjestelmää, jossa lähtökohdan sosiaalialan korkeakoulututkinnoille muodostivat kolme 1980-luvulla kehitettyä keskiasteen sosiaalialan tutkintoa eli sosiaaliohjaajan, kehitysvammaohjaajan ja sosiaalikasvattajan koulutukset (Niemi 2008). Näistä kolmesta varsinkin sosiaalikasvattajakoulutuksessa oli sosiaalipedagogisia sisältöjä, vaikka sosiaalipedagogiikan käsite ei Suomessa ollutkaan tuolloin vielä erityisen tunnettu (Semi 2006). Sosiaalikasvattajakoulutuksen opetussuunnitelmassa olivat yhdistyneet sosiaalipedagogiselle ajattelulle luonteenomaisesti yhteiskuntatieteelliset ja kasvatustieteelliset aineet sekä sosiaalipedagogisen työotteen rakentumiselle keskeiset ilmaisulliset aineet (Ranne 2005, 15). Osin tältä pohjalta monissa ammattikorkeakouluissa sosiaalipedagogiikka valittiin yhdeksi taustaorientaatioksi sosiaalialan tutkinnolle (Semi 2006), joka 1990-luvun lopussa sai nimen sosionomi (AMK) -tutkinto (Niemi 2008). Sosiaalipedagogiikan valinta osaksi uuden tutkinnoin viitekehystä ei kuitenkaan ollut itsestäänselvyys, vaan opetussuunnitelmien kehittäjillä oli alusta lähtien erilaisia näkemyksiä sosiaalipedagogiikan roolista osana sosiaalialan ammattikorkeakouluopintoja (Rantanen & Toikko 2008, 88).

Sosionomikoulutuksen kehittämiseen ja sosionomien osaamisen määrittelyyn liittyvien tutkimusten ja puheenvuorojen perusteella sosiaalipedagogiikan asema sosiaalialan opinnoissa on vaihdellut eri ammattikorkeakouluissa yleisestä opintojen viitekehyksestä yksittäisten opintojaksojen sisältöihin (ks. esim. Semi 2006). Yhtäältä sosiaalipedagogiikkaa kuvataan yleisenä muutosorientaationa, johon koko sosiaalialan koulutuksen tulisi pohjautua (ks. DalMaso & Kuosmanen 2008). Toisaalta se määritellään työorientaatioksi, jossa korostuu tietynlainen asiakkaan kohtaaminen ja jota opiskellaan erityisesti tutkinnoin käytäntöön suuntauneilla opintojaksoilla. Usein sosiaalipedagogiikka liitetään luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin, joiden

soveltamiselle sosiaalialan työssä sosiaalipedagogiikan katsotaan tarjoavan teoreettista perustaa. Monet taidelähtöiset menetelmät kuten musiikki, tanssi, draama, luova kirjoittaminen ja yhteisöteatteri nähdään menetelminä, joita sosiaalialan työntekijä voi sosiaalipedagogisen ajattelun ohjaamana soveltaa työskennellessään asiakkaiden kanssa heidän elämäntilanteidensa ymmärtämiseksi ja uusien näkökulmien löytämiseksi heidän omaa aktiivista ja luovaa toimijuuttaan tukien. Tässä yhteydessä esillä on usein sosiokulttuurinen innostaminen, joka on sosiaalipedagogiikan käytännön sovellusalue erityisesti yhteisöjen kanssa tehtävässä työssä. (Ks. Nietosvuori 2008.)

Kuluneiden lähes kolmen vuosikymmenen aikana yksimielisyyttä sosiaalipedagogiikan asemasta sosionomitutkinnossa ei ole saavutettu. Sosiaalipedagogiikan paikka ja merkitys sosiaalialan tutkintorakenteissa ja -sisällöissä vaihtelee eri ammattikorkeakoulujen välillä paljon.

SOSIAALIPEDAGOGIIKAN JA VARHAISKASVATUKSEN SUHDE

Monissa Keski-Euroopan maissa, kuten Saksassa, varhaiskasvatusta on historiallisesti toteutettu sosiaalipedagogisen viitekehyksen ohjaamana, ja työntekijöillä on yleisesti ollut sosiaalipedagoginen koulutus (ks. Husen 2022). Myös Pohjoismaissa, erityisen vahvasti Tanskassa, varhaiskasvatus on pitkään ymmärretty sosiaalipedagogisena toimintana (ks. Ringsmose & Kragh-Müller 2017). Suomessa varhaiskasvatuksen käytännöistä voi sekä historiallisesti että nykyisin tunnistaa paljonkin sosiaalipedagogisia elementtejä, mutta varhaiskasvatustieteen ja sosiaalipedagogiikan tieteenalan yhteydet ovat toistaiseksi olleet vähäisiä.

Kansainvälisessä tutkimuksessa tärkeä näkökulma varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan suhteeseen esiteltiin vuonna 2006 OECD:n raportissa, jossa arvioidaan varhaiskasvatusta eri maissa. Tämän Starting Strong II -raportin mukaan varhaiskasvatuksessa voidaan erottaa kaksi erilaista toimintamallia. Toinen niistä perustuu kasvatuksen ja hoidon yhdistämiseen ja on luonteeltaan lapsikeskeinen ja holistinen. Tätä toimintamallia luonnehditaan raportissa sosiaalipedagogiseksi, ja sen todetaan olevan vallitseva Pohjois- ja Keski-Euroopassa. Sosiaalipedagoginen toimintamalli erotetaan Ranskassa ja englanninkielisissä maissa vallitsevasta toimintamallista, jonka lähtökohdista on kognitiivisen oppimisen korostaminen ja kouluun valmistavien taitojen opetus. Tämän mallin mukaan varhaiskasvatus palvelee koulun tavoitteita, kun taas sosiaalipedagogisessa toimintamallissa pyritään tukemaan lasten luonnollista kasvua kokonaisvaltaisesti ja vältetään koulumaisuutta. Myöhemmin samassa raportissa luonnehditaan suomalaisen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa hyvin samaan tapaan kuin sosiaalipedagogista toimintamallia (Starting Strong II 2006, 13–15, 57–59, 322.)

Keskieurooppalaisen ja pohjoismaisen varhaiskasvatuksen luonteeltaan sosiaalipedagoginen toimintamalli juurtuu varhaiskasvatuksen historiaan. Varhaiskasvatuksen tärkeinä isähaamuina pidetyt sveitsiläinen Johann Heinrich Pestalozzi ja saksalainen Friedrich Fröbel olivat molemmat myös tärkeitä varhaisen sosiaalipedagogisen keskustelun innoittajia (ks. Hämäläinen & Kurki 1997; Winkler 2011). Pestalozzin ajatukset kasvatuksen merkityksestä yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vastaisessa työssä ja lasten kokonaisvaltaisesta kasvattamisesta eli pään, sydämen ja käsin kasvattamisesta, ovat edelleen sosiaalipedagogiikan ydinsisältöä (Nivala & Rynnänen 2019). Fröbelin näkemykset vapaiden subjektien kasvattamisesta sivistyksen tukemisena, jossa tulee tukea ihmisen – myös lapsen – itseilmaisua ja toimintaa rakkauden ilmapiirissä, tiivistävät keskeisiä sosiaalipedagogisen kasvatuskäsitteiden elementtejä (ks. Winkler 2011). Pestalozzin ja Fröbelin ajatteluun juutuva suomalainen varhaiskasvatus on lapsikeskeisyydessään, holistisuudessaan ja toiminnan ja leikin korostuksessaan ikään kuin luonnostaan sosiaalipedagogista (vrt. Virkki 2015, 29–33), vaikka suomalaista varhaiskasvatusta ei ainakaan 2000-luvun alkuun mennessä ollut tietoisesti kehitetty sosiaalipedagogiikan

lähtökohdista (ks. Kurki 2001, 112, 130–131). Suomalainen varhaiskasvatuksen perinne on rakentunut juurtensa kautta implisiittisesti sosiaalipedagogiseksi.

Tätä taustaa vasten on varsin huomiota herättävää, että suomalaisesta varhaiskasvatustieteellisestä keskustelusta puuttuvat lähes täysin eksplisiittisesti sosiaalipedagogiset tutkimukset ja puheenvuorot. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia 2000-luvun alussa tarkastelleessa artikkelikokoelmassa (Karila, Kinon & Virtanen 2001) on Leena Kurjen artikkeli, joka käsittelee sosiaalipedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa (Kurki 2001), mutta sen jälkeen ilmestyneistä vastaavista varhaiskasvatuksen oppikirjoista sosiaalipedagoginen näkökulma puuttuu (ks. esim. Hujala & Turja 2011; Karila & Lipponen 2013; Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017). Tiedossamme on ainoastaan kaksi 2000-luvulla valmistunutta varhaiskasvatustieteen väitöskirjaa, joissa sosiaalipedagoginen näkökulma on esillä (Rintakorpi 2018; Virkki 2015). Vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita, joissa varhaiskasvatuksen tutkimukseen sovelletaan sosiaalipedagogista viitekehystä, olemme löytäneet yhden (Nivala 2021). Kaikki muut suomalaiset sosiaalipedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa käsittelevät tutkimukset näyttävät liittyvän sosionomi (AMK) -koulutukseen ja sosionomien varhaiskasvatuksen osaamiseen (ks. esim. Hoppo 2008; Nivala & Rönkkö 2021; Tast 2005).

Vaikuttaa siltä, että varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan yhteisistä historiallisista juurista huolimatta varhaiskasvatustieteen piirissä Suomessa ei juurikaan tunnisteta sosiaalipedagogiikkaa relevanttina teoreettisena viitekehysenä varhaiskasvatuksen tutkimiseen. Sosiaalipedagogiikka tunnistetaan lähinnä sosionomikoulutuksen yhtenä teoreettisena lähtökohtana, ja tämä saattaa aiheuttaa varhaiskasvatustieteen piirissä sosiaalipedagogisten näkökulmien torjuntaa. Tämä vaikutelma tulee paitsi yhteiskunnallista keskustelua seuraamalla myös tieteellisestä keskustelusta. Esimerkiksi Onnimaan, Kallialan ja Tahkokallion (2017) tutkimuksessa tuodaan esiin käsitys, että sosiaalialan koulutuksen saaneina sosionomeja ei nähdä päteviksi varhaiskasvatuksen tavoitteita toteuttavaan kasvatustyöhön. He analysoivat varhaiskasvatuksen muuttuneen lainsäädännöllisten ja hallinnollisten uudistusten vaikutuksesta sosiaalialan työöntäksi, mikä näkyy siinä, että sosiaalialan koulutuksen saaneiden työntekijöiden osuus päiväkotien työvoimasta on kasvanut selvästi 1980-luvulta alkaen. Kyseisen tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että yliopistokoulutuksen saaneiden lastentarhanopettajien, nykyisin varhaiskasvatuksen opettajien, ja varhaiskasvatustiedettä edustavien varhaiskasvatuksen kehittäjien piirissä vallitsee pitkälle historiaan juurtuva sosiaalialan koulutusten vierastaminen ja sosiaalialan koulutuksen saaneiden torjunta varhaiskasvatuksen tehtäviin epäpätevinä. Samalla tulee torjutuksi sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen yhtenä teoreettisena tarkasteluviitekehysenä, koska se tulkitaan sosiaalialan näkökulmaksi tunnistamatta sen juurtumista yhtä lailla kasvatustieteisiin.

Sosiaalipedagogiikka on joka tapauksessa päätyntä orientaatioksi suomalaisen varhaiskasvatuksen kentälle implisiittisen toimintaperinteen lisäksi eksplisiittisenä mainintana varhaiskasvatulaisissa (2018) ja jo sitä ennen päivähoitolaissa, sekä lakiin perustuen osana varhaiskasvatuksessa työskentelevien sosionomien osaamisperustaa. Vanhan päivähoitolain mukaan sosionomi (AMK) -koulutuksen saanut voi toimia lastentarhanopettajana, mikäli hänen tutkintoonsa sisältyi 60 op varhaiskasvatuksen tai sosiaalipedagogiikan opintoja (ks. Hoppo 2008). Nykyisen varhaiskasvatulain mukaan sosionomien ja yliopistossa koulutettujen varhaiskasvatuksen ammattilaisten nimikkeet on erotettu toisistaan, mutta edelleen sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot mainitaan laissa varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden edellytyksenä.

TUTKIMUSONGELMA, -AINEISTO JA ANALYYSI

Sosiaalipedagogiikan asema osana ammattikorkeakoulun sosiaalialan tutkintoa on siis epäselvä, ja eri ammattikorkeakouluissa on nähty eri tavoin sosiaalipedagogiikan merkitys sosionomien osaamisen rakennusaineena. Lisäksi sosiaalipedagogiikan suhde varhaiskasvatustieteeseen on ambivalentti, ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden oma ymmärrys työstään voi sisältää hyvin erilaisen suhteen sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Kuitenkin suomalaisenkin varhaiskasvatuksen perinteessä on vahvat yhteydet sosiaalipedagogiikan historiallisiin juuriin, ja kansainvälisissä varhaiskasvatuksen arvioinneissa suomalaista varhaiskasvatusta on luonnehdittu sosiaalipedagogiseksi. Näistä lähtökohdista katsoimme kiinnostavaksi lähteä tarkastelemaan sosiaalipedagogiikan nykyistä paikkaa osana varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavia ammattikorkeakoulujen opintoja. Pidämme tärkeänä tuottaa tästä tietoa sekä varhaiskasvatuksen sosionomien koulutuksen ja osaamisen kehittämisen tarpeisiin että varhaiskasvatuksen kentälle laajemmin, jotta käsitys sosionomien koulutuksesta ja sosiaalipedagogiikan merkityksestä sen osana voisi rakentua joltain muulta kuin historiallisen torjunnan pohjalta.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmana on, millainen asema sosiaalipedagogiikalla on sosionomi (AMK) -tutkinnossa erityisesti varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavissa opinnoissa suomalaisissa ammattikorkeakouluissa. Tähän ongelmaan etsimme vastauksia ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmien opetussuunnitelmista, joita tarkastelemme kiinnittäen huomiota sosiaalipedagogiikan esiintymiseen sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti tutkinnon yleiskuvauksissa ja opintojaksokuvauksissa. Tavoitteena on tunnistaa sosiaalipedagogiikalle annettuja merkityksiä opintojen mahdollisena teoreettisena kehiksenä ja käytännön työssä toteutuvana orientaationa.

Tutkimuksen aineistona ovat suomalaisten ammattikorkeakoulujen sosionomitutkinnon opetussuunnitelmat. Tarkistimme opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivulta (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.), että Suomen yhteensä 22 ammattikorkeakoulusta 20 tarjoaa varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavaa koulutusta. Kaikkien ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmat ovat saatavilla avoimesti internetissä, joten haimme kunkin ammattikorkeakoulun sosionomitutkinnon opetussuunnitelman kyseisen oppilaitoksen internetsivuilta. Valitsimme jokaisesta oppilaitoksesta uusimman saatavilla olevan opetussuunnitelman, eli aineiston muodostavat lukuvuoden 2022–2023 opetussuunnitelmat. Osassa opetussuunnitelmista varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavat varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot on merkitty selvästi mutta ei kuitenkaan kaikissa. Tästä syystä tarkastelimme kaikkia opetussuunnitelmia kokonaisuudessaan ja poimimme otsikoiden perusteella tarkemmin analysoitaviksi opintojaksoja, joissa aiemman ymmärryksemme perusteella mahdollisesti käsitellään varhaiskasvatuksen tai sosiaalipedagogiikan teemoja.

Opetussuunnitelmat ovat tutkimusaineistona luonteeltaan valmis dokumenttiaineisto, jota ei ole tuotettu tämän tutkimuksen tarpeisiin vaan joka on olemassa tutkimuksesta riippumatta. Tämä tarkoittaa, että tutkimuskysymys täytyy muotoilla huomioiden aineiston luonne, sillä tutkijoina emme voi vaikuttaa siihen, mitä tietoa aineisto meille tarjoaa. Olemme kiinnostuneita opetussuunnitelmien sisältämästä tiedosta ja siitä muodostuvasta kuvasta sosiaalipedagogiikan asemasta osana sosionomiopintoja, eli analyysissa huomiomme kohteena on dokumentin sisältö, ei sen tuottamisen prosessi (ks. Prior 2008, 825, 833).

Analysoimme aineistoa teoriasidonnaisen sisällönanalyysin keinoin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018). Ensin erottelimme opetussuunnitelmat ja niiden sisältä opintojaksokuvaukset, joissa sosiaalipedagogiikka terminä esiintyy eksplisiittisesti. Poimimme opetussuunnitelmien sisältämistä koko tutkintoa kuvaavista yleiskuvas-

teksteistä sosiaalipedagogiikkaan liittyvät maininnat ja luokittelimme ne sen mukaan, missä merkityksessä sosiaalipedagogiikka niissä mainitaan. Tältä pohjalta muodostimme alustavan ymmärryksen, millaisessa asemassa sosiaalipedagogiikka kussakin opetussuunnitelmassa on. Tätä ymmärrystä täydensimme tarkastelemalla, miten paljon ja millaisia eksplisiittisen sosiaalipedagogiikkamaininnan sisältäviä opintojaksoja kussakin opetussuunnitelmassa on.

Tämän jälkeen ryhdyimme analysoimaan opintojaksokuvauksia, joissa sosiaalipedagogiikka mainitaan. Tunnistimme opintojaksoista tapoja käyttää sosiaalipedagogiikkaan eksplisiittisesti viittaavia termejä, kuten sosiaalipedagoginen orientaatio, työote tai osaaminen. Luokittelimme nämä termien käyttötavat ensin viiteen alaluokkaan, joista muodostimme kolme pääluokkaa: sosiaalipedagogiikkaa tieteenalana ja teoriakehityksenä tarkastelevat opintojaksot, sosiaalipedagogista työorientaatiota rakentavat opintojaksot sekä varhaiskasvatuksen opintojen sosiaalipedagogista näkökulmaa rakentavat opintojaksot.

Seuraavaksi analysoimme opetussuunnitelmien yleiskuvausten ja opintojaksokuvausten sisältöjä poimimalla niistä teemoja, joita kuvauksissa eksplisiittisesti yhdistettiin sosiaalipedagogiikkaan. Näiden teemojen avulla hahmottelimme kuvaa siitä, miten sosiaalipedagoginen työ ja siinä tarvittava osaaminen opetussuunnitelmissa ymmärretään. Lopuksi hyödynsimme tätä aineistolähtöisesti muodostamaamme sosiaalipedagogisen osaamisen kuvaa ja tarkastelimme vastaavien teemojen näkymistä sellaisissa opintojaksokuvauksissa, joissa ei mainita sosiaalipedagogiikkaa eksplisiittisesti

TULOKSET: SOSIAALIPEDAGOGIIKAN ASEMA VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMIEN KOULUTUKSESSA

Opetussuunnitelmien tarjoaman kuvan perusteella sosiaalipedagogiikan asema eri ammattikorkeakoulujen tarjoamissa sosiaalialan koulutusohjelmissa on todellakin moninainen. On muutamia ammattikorkeakouluja, joissa sosiaalipedagogiikka näkyy laajasti sekä opintojen yleiskuvauksessa että monien opintojaksojen läpileikkaavana näkökulmana. Selvästi enemmän on kuitenkin ammattikorkeakouluja, joissa sosiaalipedagogiikka on eksplisiittisesti näkyvissä vain yhdessä tai kahdessa opintojaksossa. Suomesta löytyy myös muutamia ammattikorkeakouluja, joiden sosionomi (AMK) -tutkinnossa on mahdollista saavuttaa varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus mutta joiden opintojaksokuvauksissa ei mainita sosiaalipedagogiikkaa eksplisiittisesti lainkaan. Kuitenkin myös niiden opetussuunnitelmista on mahdollista tunnistaa sosiaalipedagogisia teemoja.

Sosiaalipedagogiikka näkyy opetussuunnitelmien yleiskuvauksissa

Tarkastelemme ensin sitä, miten ja millaisissa yhteyksissä sosiaalipedagogiikka mainitaan opetussuunnitelmissa eksplisiittisesti. Kaikkiin tarkastelemiimme opetussuunnitelmiin sisältyy jonkinlainen yleinen kuvaus sosionomi (AMK) -koulutuksen tavoitteista ja opintojen sisällöistä. Näissä yleiskuvauksissa sosiaalipedagogiikka mainitaan eksplisiittisesti kahdessa toista, mutta siinä on vaihtelua, millainen merkitys sosiaalipedagogiikalle kuvauksissa annetaan. Kolmessa opetussuunnitelmassa sosiaalipedagogiikka todetaan opintojen perustaksi tai punaiseksi langaksi. Näistä kahden ja lisäksi kolmen muun opetussuunnitelman yleiskuvauksessa todetaan, että sosionomitutkinnon opinnot tuottavat sosiaalipedagogista osaamista. Näissä yhteensä kuudessa ammattikorkeakoulussa sosiaalipedagogiikalla näyttää siis olevan ainakin jossain määrin sosionomiopintojen viitekehityksen asema, sillä opinnot perustuvat sosiaalipedagogiikkaan tai niiden ilmaistuna tavoitteena on kehittää valmistuville sosionomeille sosiaalipedagogista osaamista.

Valtaosa sosiaalipedagogiikan eksplisiittisistä maininnoista opetussuunnitelmien yleiskuvaluksissa liittyy varhaiskasvatuslain (2018) mukaiseen varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden määrittelyyn. Noin puolessa opetussuunnitelmien yleiskuvausteksteistä todetaan hiukan erilaisin sanamuodoin, että tutkinnossa on mahdollista saavuttaa varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus suorittamalla tutkinnon osana 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot. Muutamissa opetussuunnitelmissa tähän viitataan mainitsematta sosiaalipedagogiikkaa eksplisiittisesti eli puhumalla yleisluontoisemmin varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden tuottavista opinnoista. Nämä kelpoisuuteen liittyvät maininnat eivät kuitenkaan välttämättä kerro siitä, näkyykö sosiaalipedagogiikka opintojen sisällöissä, vaan ne näyttävät täyttävän jonkinlaista tutkinnon muodollisen statuksen osoittamisen tehtävää.

Sosiaalipedagogiikka näkyy opintojaksokuvauksissa

Ammattikorkeakouluissa, joissa opintojen todetaan perustuvan sosiaalipedagogiikkaan tai tähtäävän sosiaalipedagogiseen osaamiseen, voi sosiaalipedagogiikan ja sosiaalipedagogisten teemojen olettaa olevan keskeisesti läsnä myös opintojen sisällöissä. Näin myös opintojaksokuvausten analyysin perusteella pääosin on. Toisaalta sosiaalipedagogiikan eksplisiittisen maininnan puuttuminen yleiskuvaluksista ei välttämättä tarkoita sosiaalipedagogiikan puuttumista opintojaksokuvauksista. Sosiaalipedagogiikka tai sosiaalipedagoginen lähestymistapa, orientaatio, näkökulma, osaaminen tai työote mainitaan yhteensä 16 opetussuunnitelman opintojaksokuvauksissa. Yhdeksän ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmiin sisältyy kaksi tai useampia opintojaksoja, joissa sosiaalipedagogiikka tai sosiaalipedagoginen mainitaan joko otsikossa, sisältökuvauksessa tai molemmissa. Näistä kuudessa sosiaalipedagoginen näkökulma on eksplisiittisesti esillä niin usein, että se vaikuttaa opintoja läpileikkaavalta viitekehykseltä, jota eri opintojaksojen sisällöissä tunnistettavasti kehitetään ja sovelletaan eri tarpeisiin.

Luokittelimme analyysissämme kolmeen luokkaan opintojaksot, joissa sosiaalipedagogiikka eksplisiittisesti näkyy. Ensinnäkin opetussuunnitelmissa on johdatus sosiaalipedagogiikkaan -tyyppisiä opintojaksoja, joissa selvästi ilmaistuna tavoitteena on perehtyä sosiaalipedagogiikkaan tieteenalana tai teoreettisena kehyksenä, sen keskeisiin käsitteisiin ja usein myös arvoperustaan. Näiden opintojaksojen nimissä sosiaalipedagogiikka näkyy itsessään alana, johon perehdytään, kuten *Johdanto sosiaalipedagogiikkaan* (Metropolia) ja *Sosiaalipedagogiikan perusteet* (Novia). Teoriaperustan lisäksi näiden jaksojen sisältönä kuvataan yleisesti myös tutustuminen sosiaalipedagogiseen ajatteluun perustuvaan työotteeseen.

Toiseksi tunnistimme opintojaksoja, joissa katse kohdistuu ensisijaisesti sosiaalipedagogiseen työorientaatioon. Ero ensimmäiseen luokkaan ei ole aina välttämättä selvä, mutta tätä toista luokkaa määrittelee ensimmäistä suuremmin ajatus sosiaalipedagogisesta orientaatiosta käytännöllisenä työtä ja toimintaa ohjaavana näkökulmana. Sen omaksuminen muodostaa perustan sosionomin sosiaalipedagogiselle osaamiselle laajasti eri toimintaympäristöissä, kuten opintojaksoissa *Sosiaalipedagoginen toimintapätevyys* (Arcada) ja *Sosiaalipedagogiikka työorientaationa* (TAMK). Muutamissa ammattikorkeakouluissa sosiaalipedagogiikka näkyy tällaisena orientaationa useissa rinnakkaisissa opintojaksoissa, joissa keskitytään työhön jonkin tietyn asiakasryhmän parissa, kuten *Sosiaalipedagoginen työ lasten ja perheiden kanssa* (Novia) sekä *Sosiaalipedagoginen asiakastyö: Mielenterveys ja päihteet* (Metropolia). Lisäksi muutamissa opetussuunnitelmissa näkyy sosiaalipedagogisen työorientaation yhteys sosiaaliohjauksen perinteeseen, kuten *Sosiaalipedagoginen ohjausosaaminen* (Centria, LAB) ja *Ohjaus ja osallisuus* (XAMK).

Vaikka näiden opintojaksojen keskiössä ei ole teoria, käsitellään niissä kuvausten mukaan sosiaalipedagogiikan käsitteitä, joiden pohjalta sosiaalipedagogista työtä rakennetaan. Osa näistä opintojaksoista rakentuu nimenomaisesti jonkin tietyn tai tiettyjen käsitteiden ympärille, kuten *Osallisuuden edistäminen ja*

yhteisöllinen työ (Turun amk), ja niiden yhteys sosiaalipedagogiseen lähestymistapaan käy ilmi opintojakson sisältökuvauksesta. Lisäksi osa näistä opintojaksoista korostaa sosiaalipedagogisen työotteen osana erilaisia toiminnallisia, luovia ja taideperustaisia menetelmiä, kuten opintomodulissa *Luovat toiminnot hyvinvointityössä* ja siihen kuuluvissa opintojaksoissa kuten *Draaman pedagogiset mahdollisuudet* (Laurea). Osassa tuodaan esiin sosiokulttuurinen innostaminen sosiaalipedagogiikan käytännön sovellusalueena, kuten opintojaksossa *Sosiaalipedagoginen asiakastyö ja sosiokulttuurinen innostaminen* (OAMK).

Kolmanteen luokkaan erottelimme opintojaksot, joissa sosiaalipedagoginen osaaminen esitetään rinnakkain varhaiskasvatuksen osaamisen kanssa tai sen osana. Nämä opintojaksot olisi mahdollista luokitella myös edelliseen luokkaan, koska kyse on sosiaalipedagogisen työorientaation kehittämistä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön. Tämän tutkimuksen kannalta nämä opintojaksot muodostavat kuitenkin oman luokansa, sillä pyrimme tunnistamaan sosiaalipedagogiikan asemaa nimenomaan varhaiskasvatuksen sosionomien koulutuksessa. Opintojaksoja tai moduuleja, joissa sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen on eksplisiittisesti näkyvissä, löytyi analyysissämme kuuden ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmista. Vahvimmin varhaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen orientaatio näkyy kolmessa opetussuunnitelmassa, joissa useista varhaiskasvatuksen opintojaksoista muodostuva moduuli määritellään sosiaalipedagogiseen työotteeseen perustuvaksi tai sosiaalipedagogista osaamista tuottavaksi.

Modulissa opiskelija kehittää kasvatusosaamista, monialaista yhteistyöosaamista sekä varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuutta. Opiskelija kehittää lapsen yksilöllistä ja yhteisöllistä kasvua, kehitystä ja oppimista tukevaa osaamistaan. Opiskelija oppii varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan osaamista ja vahvistaa ydinosaamiseen liittyvää ymmärrystään, tietoja ja taitoja varhaiskasvatuksessa toteutuvaksi toiminnaksi ja varhaiskasvatuksen sosionomin ammatilliseksi erityisosaamiseksi. (Laurea: Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen -moduuli)

Muutamissa opetussuunnitelmissa sosiaalipedagogisen tiedon soveltaminen ja työotteen kehittyminen esitetään yhtenä käytännön harjoittelun tavoitteena.

Harjoittelun suoritettuaan opiskelija tuntee asiakasryhmän sosiokulttuurista todellisuutta sekä varhaiskasvatuksen asiakasprosesseja. Opiskelija osaa käyttää monipuolisia työtapoja lapsen, lapsiryhmän ja perheiden kanssa toimiessaan. Opiskelija osaa toimia varhaiskasvatuksen tehtävissä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan tietoperustaa soveltaen sekä reflektoida ja arvioida omaa toimintaansa. (HAMK: Harjoittelu varhaiskasvatusympäristössä -opintojakso)

Kiinnostava havainto analyysistamme on myös se, että kahdessa opetussuunnitelmassa sosiaalipedagogiikka on eksplisiittisesti näkyvissä ainoastaan varhaiskasvatukseen liittyvässä opintojaksossa.

Sosiaalipedagogiset teemat kulkevat läpi opetussuunnitelmien

Opetussuunnitelmien eksplisiittisiin sosiaalipedagogiikan mainintoihin liitetään toistuvasti samoja käsitteitä. Tunnistimme näitä käsitteitä poimimalla opetussuunnitelmien yleiskuvauksista ja opintojaksokuvauksista sosiaalipedagogiseen työhön liitettyjä tavoitteita, työtä ohjaavia periaatteita ja sille ominaisia menetelmiä. Sosiaalipedagogisen työn tavoitteiksi kuvataan toistuvasti osallisuuden, toimijuuden ja elämänhallinnan

tukeminen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen ja eriarvoisuuteen vaikuttaminen.

Sosiaalipedagogisen työn lähtökohtana on ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin, elämänhallinnan, osallisuuden ja toimijuuden edistäminen sekä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen ja syrjäytymiseen vaikuttaminen. (Metropolia, opetussuunnitelman yleiskuvaus)

Sosionomin työotteen kuvataan perustuvan kohtaamiseen ja dialogisuuteen, olevan voimavaralähtöistä, kokonaisvaltaista ja voimaannuttavaa sekä toteutuvan asiakkaiden arjessa. Työtä kuvataan yhteisölliseksi, millä tarkoitetaan työskentelyä sekä yhteisöjen arjessa että yhteisöllisin toimintamuodoin. Lisäksi työorientaatioon liitetään yhteiskunnallinen kriittisyys, suuntautuminen muutokseen ja emansipaatioon sekä pyrkimys yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Menetelmällisesti sosiaalipedagogista työtä kuvataan kasvatukselliseksi työksi, jossa hyödynnetään pedagogisia ja osallistavia toimintamuotoja sekä toiminnallisia, luovia ja taidelähtöisiä menetelmiä.

Tavoitteet: Kasvatustoiminnan suunnittelu, ohjaus ja arviointi lapsen osallisuuden ja kokonaisvaltaisen kasvun näkökulmasta. Lapsen yksilöllisyyden, kulttuuritaustan ja sosiaalisen kasvun huomioiminen. Kyky suunnitella ja toteuttaa innostava leikki- ja toimintaympäristö. Kyky hyödyntää kasvatustyössä toiminnallisia menetelmiä sekä pienryhmätoimintaa. Leikin eri muotojen ja leikin ohjaamisen periaatteiden tunteminen. Monialaisen sosiaalipedagogiikan lähtökohtien ja toimintakäytäntöjen tunteminen. Sosionomin työhön liittyvän pedagogisen ja sosiaalipedagogisen osaamisen soveltaminen käytännön kasvatustyössä. (SAMK: Sosionomin pedagoginen ja sosiaalipedagoginen osaaminen -opintojakso)

Tunnistettuamme nämä toistuvat teemat opetussuunnitelmien eksplisiittisistä sosiaalipedagogiikan maininnoista, analysoimme muiden sosionomikoulutuksen opintojaksojen sisältöjä näiden teemojen ohjaamina. Samoja teemoja ja samankaltaisia käsitteellisiä jäsennyksiä löytyy monista sellaisista opintojaksoista, joiden kuvauksissa ei eksplisiittisesti mainita sosiaalipedagogiikkaa. Tällaisia opintojaksoja on sekä sosiaalialan asiakastyöhön että varhaiskasvatukseen liittyen. Niissä käsitellään muun muassa asiakkaan kohtaamista ja vanhemmuuden tukemista, yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja vaikuttamistyön näkökulmia sekä toiminnallisia ja luovia menetelmiä.

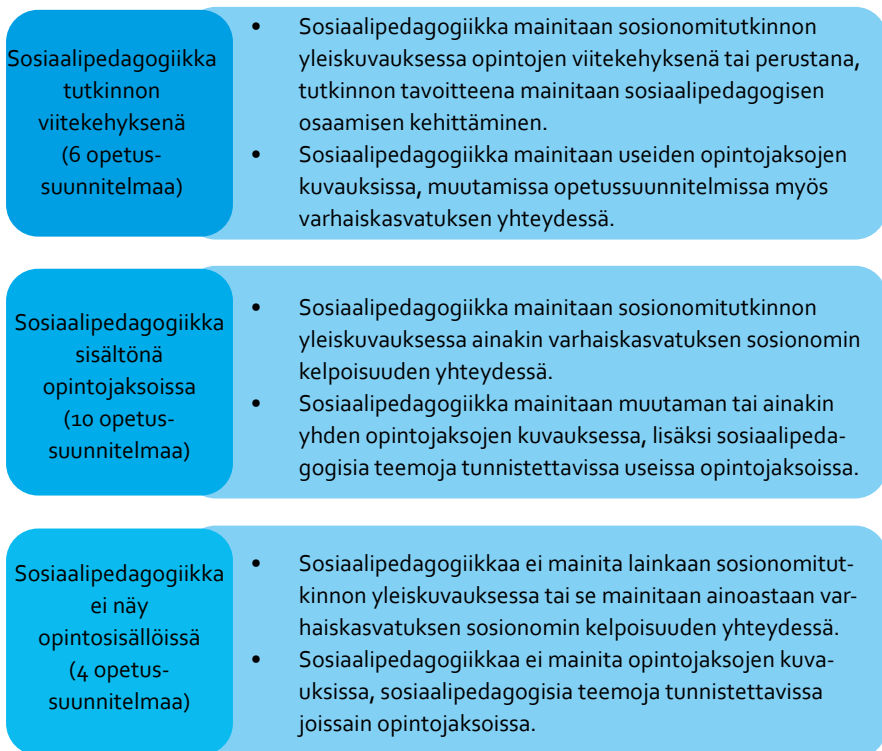
Tämän opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa: jäsentää asiakkaiden arjen kulttuuria ja sosiaalista todellisuutta; erotella asiakkaan osallisuutta edistäviä ja voimaannuttavia tekijöitä asiakastyössä; analysoida omaa toimintaansa sosiaalialan työssä. (HAMK: Orientaatio sosiaalialan perustehtävään -opintojakso)

Opintojakson sisältö: luovuuden ja voimavarojen osa-alueet; luovan, taidelähtöisen ja toiminnallisen työskentelyn lähtökohdat ja tavoitteet; hyvinvointia ja voimavaroja lisäävät luovat, taidelähtöiset ja toiminnalliset menetelmät; ihmisen sosiaalisen toimijuuden tukeminen ohjauksen keinoin; oman luovuuden, voimavarojen sekä toimijuuden tarkastelu ja niiden vahvistaminen (DIAK: Luovuus ja toiminnallisuus voimavarana ja ammatillisuutena -opintojakso)

Useissa opetussuunnitelmissa sosiaalipedagogisiksi määritellyt näkökulmat ja työtavat näyttävät siis olevan läsnä myös opintojaksoissa, joissa ei erikseen mainita sosiaalipedagogista lähestymistapaa, ja myös sellaisissa opetussuunnitelmissa, joissa sosiaalipedagogiikka ei terminä esiinny lainkaan tai on vain osana muodollista varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden määrittelyä. Tämän perusteella sosionomikoulutuksen sisältämä yleinen sosiaalialan ymmärrys ja varhaiskasvatuksen ymmärrys vaikuttavat olevan hyvin saman suuntaisia kuin joissakin opetussuunnitelmissa sosiaalipedagogiseksi määritelty sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen viitekehys.

POHDINTA

Tulostemme perusteella sosiaalipedagogiikan asema ja merkitys sosionomi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelmissa vaihtelee edelleen paljon ammattikorkeakoulujen välillä (vrt. Semi 2006). Keskeiset havaintomme sosiaalipedagogiikan asemasta eri ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa on tiivistetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Sosiaalipedagogiikan asema sosionomitutkinnon opetussuunnitelmissa eri ammattikorkeakouluissa. Nivala & Rönkkö 2023.

Sosiaalipedagogiikan voi tulkita olevan sosionomiopintojen viitekehysten asemassa kuudessa ammattikorkeakoulussa, sillä sosiaalipedagogiikka näkyy niiden opetussuunnitelmissa useissa opintojaksoissa ja lisäksi osassa niistä sosiaalipedagogisen orientaation todetaan olevan opintojen perustana tai tavoitteena. Muutamissa näistä kuudesta sosiaalipedagoginen näkökulma on vahva myös varhaiskasvatuksen opintojen sisällöissä. Näissä ammattikorkeakouluissa sosionomiopintojen voi siten ajatella rakentavan varhaiskasvatuksen sosionomeille vahvaa sosiaalipedagogista osaamista.

Näiden kuuden ammattikorkeakoulun lisäksi sosiaalipedagogiikka näkyy eksplisiittisesti kymmenessä muussa opetussuunnitelmassa yhden tai muutamien opintojaksojen kuvauksissa. On mahdollista, että niissäkin sosiaalipedagoginen orientaatio on vahvempi kuin opetussuunnitelmista käy eksplisiittisesti ilmi, sillä sosiaalipedagogisia teemoja on tunnistettavissa myös opintojaksoilla, joissa termiä ei mainita. Jos sosiaalipedagogiikka on implisiittinen opintojaksoja yhdistävä viitekehys, vaarana on kuitenkin se, että opiskelijat eivät osaa opintojensa aikana muodostaa ymmärrystä osaamisensa moninaisista sosiaalipedagogisista ulottuvuuksista, kun niitä ei opintojaksojen sisällöissä selvästi ilmaista. Yksittäisten eksplisiittisesti sosiaalipedagogisten opintojaksojen pohjalta ei välttämättä kehity laaja-alaista sosiaalipedagogista osaamista ja siihen juurtuvaa identiteettiä. Ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmatyössä olisi hyvä ottaa tämä huomioon. Nähdäksemme olisi syytä pyrkiä siihen, että sosiaalipedagogiikka näkyisi opintojaksojen sisältökuvauksissa eksplisiittisesti enemmän, jolloin opiskelijat tunnustaisivat punaisen langan läpi opintojensa. Opiskelijan ymmärrys omasta osaamisestaan syvenee, jos hän voi opintojensa pohjalta hahmottaa sille yhtenäisen teoreettisen viitekehysten.

Tarkastelemistamme 20 opetussuunnitelmasta neljä oli sellaisia, että emme löytäneet opintosisällöistä lainkaan mainintoja sosiaalipedagogiikasta tai sosiaalipedagogisesta orientaatiosta. Kuitenkin näissäkin saatettiin yleiskuvauksessa viitata varhaiskasvatustilain (2018) mukaiseen varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden määritelmään, jonka mukaan opiskelijan tulee valita vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Jäimme pohtimaan, miten kyseisissä ammattikorkeakouluissa tulkitaan "sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot", jos niiden opetussuunnitelmissa ei lainkaan mainita sosiaalipedagogiikkaa. Nämä ammattikorkeakoulut tarjoavat kelpoisuusehdon mukaisesti varhaiskasvatukseen suuntautuneita opintoja, mutta lain mukaan opintojen pitäisi olla varhaiskasvatuksen lisäksi sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneita, sillä näiden kahden termin välissä on "ja" eikä "tai". Olisi kiinnostavaa kuulla näiden opetussuunnitelmien laatijoiden perustelut sosiaalipedagogiikan puuttumiselle opetussuunnitelmasta. Millaista osaamista varhaiskasvatuksen sosionomeille heidän käsityksensä mukaan pyritään rakentamaan, jos sen osana ei ole eksplisiittisiä sosiaalipedagogisia sisältöjä? Tätä voisi tutkia jatkossa.

Dokumenttiaineistoon perustuva tutkimuksemme ei mahdollistanut sen tarkastelua, mistä mahtaa johtua useiden opetussuunnitelmien kohdalla havaitsemamme niin sanotun implisiittisesti sosiaalipedagogisen sisällön runsaus. Sosiaalipedagogiikka saattaa olla terminä esillä vain yhdessä opintojaksoissa, mutta useissa muissa käsitellään teemoja, jotka olisi hyvin helppoa juurruttaa sosiaalipedagogiseen viitekehykseen. Onko opetussuunnitelmaprosessissa ehkä ollut toimijoita, jotka ovat vierastaneet sosiaalipedagogiikka-termin käyttämistä, jos se on vieras itselle? Onko silloin ehkä päädytty sellaiseen kompromissiin, jossa opintojakso kuvauksissa kuvaillaan sosiaalipedagogisia teemoja mainitsematta kuitenkaan sosiaalipedagogiikkaa? Myös tätä olisi kiinnostavaa tarkastella jatkossa, ja tähän liittyen myös sitä, miten mahdollista vierauden tunnetta voisi lievittää.

Kiinnitimme huomiota myös moniin varhaiskasvatukseen suuntautuneiden opintojaksojen kuvauksiin, jotka perustuvat selvästi varhaiskasvatustieteelliseen ja kehityspsykologiseen viitekehykseen eivätkä sisällä

lainkaan sosiaalipedagogista näkökulmaa. Jos varhaiskasvatuksen sosionomeille halutaan kehittää varhaiskasvatuksen opettajien osaamisesta selvästi erottuvaa varhaiskasvatuksen erityisosaamista, voisi sosiaalipedagogiikka tarjota siihen luontevia lähtökohtia täydentämällä nykyisiä kehitys- ja oppimisteoreettisia näkökulmia kokonaisvaltaisella kasvun tukemisen ja hyvinvoinnin pedagogisen edistämisen ymmärryksellä, jossa lasten osallisuuden ja toimijuuden tukeminen on luonnostaan keskeistä (ks. Nivala & Rönkkö 2021). Sosiaalipedagogisen näkökulman vahvistaminen varhaiskasvatuksen opinnoissa auttaisi sosionomeja yhdistämään muiden opintojensa tuottamaa sosiaalialan osaamista ja yhteiskunnan toimintajärjestelmien tuntemusta kasvatustieteelliseen tietoon lasten kasvun ja kehityksen tukemisesta. Lisäksi se vahvistaisi varhaiskasvatuksen kehittämisessä välttämätöntä yhteiskunnallista ymmärrystä (ks. Vandenbroeck, Coussée, Bradt & Roose, R. 2011) lasten elämästä, hyvinvoinnin ja oppimisen edellytysten moninaisuudesta ja varhaiskasvatuksen toiminnasta yhteiskunnallisena instituutina.

Lähteet

DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiuden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 35–48. Viitattu 5.11.2022.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9785-67-4>

Husen, O. 2022. Social Pedagogy and Readiness for School in German Early Childhood Education and Care (ECEC). Teoksessa Keller, D. & O'Neil, K. (Eds.) Social Pedagogy and Social Education: Creating Hope in Dystopia. Phoenix: Social Pedagogy Association, 121–137.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 99–114. Viitattu 5.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9785-67-4>

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Karila, K., Kinon, J. & Virtanen, J. (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen teoriauuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Karila, K., Kinon, J. & Virtanen, J. (toim.). Varhaiskasvatuksen teoriauuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 112–135.

Niemi, L. 2008. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen vakiintuminen. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 10–34. Viitattu 5.11.2022.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9785-67-4>

Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 135–142. Viitattu 5.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9785-67-4>

Nivala, E. 2021. Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education* 10 (1), 33–59.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka – kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Nivala, E. & Rönkkö, S. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R., & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.). 2021. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat: yhteistyössä eteenpäin. Vaasa: Suomen varhaiskasvatus Ry, 127–146.

Onnismaa, E.-L., Kalliala, M. & Tahkokallio, L. 2017. Koulutuspoliittisen paradoksin jäljillä – Miten varhaiskasvatus muotoutui sosiaalialan koulutuksia suosivaksi. *Kasvatus ja aika* 11(3), 4–20.

Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d. Ammattikorkeakoulut Suomessa. Viitattu 3.10.2022. <https://okm.fi/ammattikorkeakoulut>

Prior, L. 2008. Repositioning Documents in Social Research. *Sociology* 42 (5), 821–836. DOI: 10.1177/0038038508094564

Ranne, K. 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.). (2005). Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, Sarja D, Muut julkaisut 1/2005, 14–19. <https://urn.fi/URN:ISBN:951-633-036-3>

Rantanen, T. & Toikko, T. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja sosiaalityön tutkimus. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 88–98. Viitattu 5.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9785-67-4>

Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. 2017. Nordic Social Pedagogical Approach to Early Years. Cham: Springer.

Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 24. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Starting Strong II: Early Childhood Education and Care 2006. Paris: OECD.

Tast, E. 2005. Sosionomin (AMK) osaamisprofiili varhaiskasvatuksessa ammattikorkeakoulun opettajien näkemänä. Licensiaattityö. Tampere, Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:951-784-276-7>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (uudistettu laitos, E-kirja). Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Vandenbroeck, M., Coussée, F., Bradt, L. & Roose, R. 2011. Diversity in Early Childhood Education: A Matter of Social Pedagogical Embarrassment. Teoksessa Cameron, C. & Moss, P. (eds.) Social Pedagogy and Working with Children. Engaging with Children in Care. London: Jessica Kingsley Publishers, 53–68.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 66. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Winkler, M. 2011. Fröbel – poliitikko ja sosiaalipedagogi. Kasvatus & Aika 5 (1), 64–78.

AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

AMMATTINA VARHAISKASVATUKSEN SOSIONOMI -julkaisu osallistuu varhaiskasvatuksen kehittämiseen jäsentämällä uuden ammattiryhmän, varhaiskasvatuksen sosionomin roolia, merkitystä ja asemaa varhaiskasvatuksen kentällä neljän tieteellisesti vertaisarvioidun artikkelin kautta. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on uusi ja siihen liittyvää tutkimusta ei ole vielä saatavilla. Kentällä toimii pioneerityössä tällä hetkellä jonkin verran varhaiskasvatuksen sosionomeja ja ensimmäiset tähän ammattiin valmistuvat opiskelijat ovat parhaillaan siirtymässä työelämään. Työssä toimivien ja alalle valmistuvien sosionomien ammatti-identiteetin rakentumisen ja varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että varhaiskasvatuksen kentällä on tietoa ja ymmärrystä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta ja roolista. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan rakentuminen tarvitsee tuekseen laaja-alaista ymmärrystä, jota tuotetaan ajankohtaisen tutkimuksen ja kehittämistyön keinoin. Käsillä oleva julkaisu pyrkii avaamaan tätä keskustelua ja toivomme sen innostavan vastaavaan jatkossakin.